

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE **111**

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

4

TRAVANJ
2019

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izašao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Pretplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
http://www.hps.hr

Uredništvo

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Grafička priprema

Inkunabula d.o.o., Zagreb

Tisak

VŽ2 graf d.o.o., Velika Gorica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
Ivan Hapač
prof. dr. Darko Grundler
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tražilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

h t t p : / / w w w . h p s . h r

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom elektroničke ili redovne pošte. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati u digitalnom formatu (elektroničkom poštom, na CD-u ili DVD-u, u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Pretplata

Godišnja pretplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš pretplatnički broj.

Godišnja pretplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na pretplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka

je 15 kuna (+ poštarina).

Vaš pretplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se pretplatiti

Zainteresirani za pretplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Godišnja pretplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi pretplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Pretplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini pretplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za pretplatu, a pretplatnicima pravnim osobama računi.

160

Kako smo se popeli na
Carrauntoohil

163

Na zaleđenom slapu uspjela
sam srušiti granice – u glavi

165

Zimski uspon na Prenj

179

Ledena špilja na Dachsteinu

Sadržaj

Članci

160 Kako smo se popeli na Carrauntoohil

Vladimir Volenec

163 Na zaleđenom slapu uspjela sam srušiti granice – u glavi

Ivana Kasum

165 Zimski uspon na Prenj koji ću dugo pamti

Jelena Morić

170 Od Romanije do Prenja, baš kao nekad

Slobodan Žalica

178 Ledena špilja na Dachsteinu

Vlado Božić

183 E, ljudi, što je nama dobro!

Željko Brdal

187 Opis Gospodske špilje iz 1885. godine

Vlado Božić

193 Planinarenje kao igra

Hrvoje Tržić

198 In memoriam: Jasna Kosović

199 Speleologija: U Zagrebu održani speleološki ispiti

199 Alpinizam: Zimski alpinistički kamp Komisije za alpinizam HPS-a u Aosti

201 Vijesti: 95. obljetnica planinarstva u Bjelovaru, 20. Zimski pohod na Bjelolasicu najmasovniji do sada, Završila Opća planinarska škola HPD-a Gojzerica Požega i HPD-a HZZO Požega, Sišćanin Marko Kotaranin na Mont Blancu, Od travnja novi glavni tajnik HPS-a

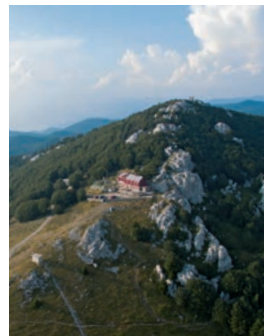
207 Kalendar akcija

Tema broja

Prenj

Naslovnica

Planinarski dom Zavižan i vrh Vučjak (1644 m) na sjevernom Velebitu, foto: Alan Čaplar

Kako smo se popeli na Carrauntoohil

Najviši vrhovi Irske u jednome danu

Vladimir Volenec, Zagreb

U novije vrijeme jačaju naše ekonomske, kulturne i demografske veze s Irskom pa je našim planinarima sve zanimljivije »osvojiti« poneki vrh te otočne države. Prilika za to pružila mi se u vrijeme novogodišnjih praznika. Smjestili smo se na tri noći u nacionalnom parku u blizini Killarneya, u grofoviji Kerry. U Irskoj su samo tri vrha viša od tisuću metara: Carrauntoohil (1040 m), Beenkeragh (1010 m) i Caher (1001 m). Sva su tri u planinskom masivu Macgillycuddy's Reeks, jedan do drugoga, udaljeni međusobno samo jedan, odnosno dva kilometra. Izgovoriti njihova imena, prilično je teško, ne samo nama, nego i samim Ircima.

Još mi se u Zagrebu, kad sam proučavao pristupe na Open Street Mapu, učinilo da je u jednom kratkom zimskom danu moguće obići sva tri vrha i vratiti se kružnom stazom na polazište, krene li se sa »stražnje«, tj. zapadne strane.

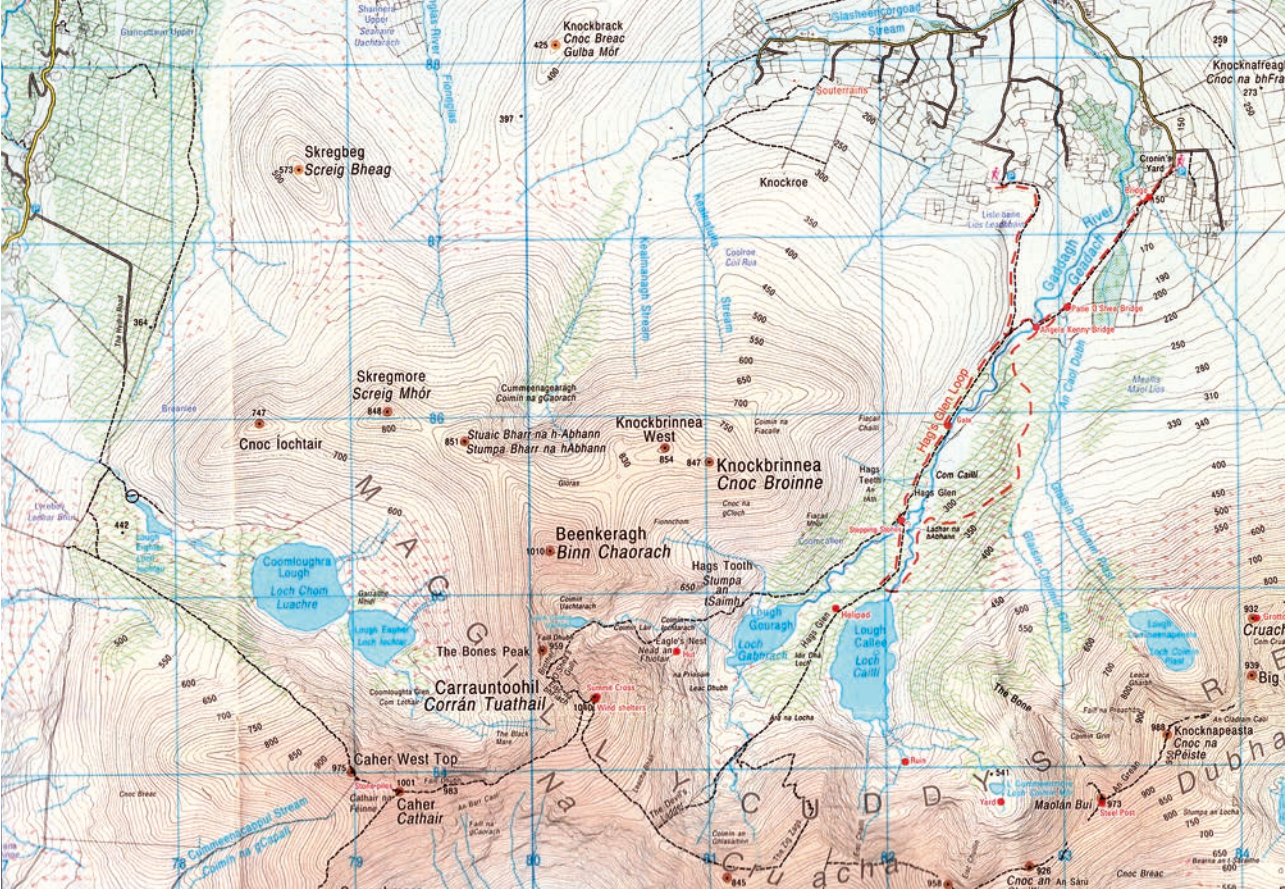
U Dublinu sam s pomoću specijalki i podataka s interneta saznao da postoje tri opisana »službena« pristupa najvišem vrhu, od kojih su prva dva s »prednje«, sjeveroistočne strane, iz smjera Killarneya. Meni se najpogodnijim učinio treći smjer, takozvani Horseshoe. Zbog vrlo ispostavljenoga i opasnoga grebena Bones Peaka, koji se proteže između prvog i drugog vrha, opisan je kao težak, a može se prijeći za oko 7 sati. Na karti se vidi da se greben može izbjeći tako da se prođe ispod njega sa zapadne strane, po travnatoj strmini za koju se po razmaku izohipsi čini da ima nagib manji od 45 stupnjeva.

Sva su tri pristupa vidljiva na priloženoj karti (skinutoj sa specijalke Macgillycuddy's Reeks and Killarney National Park mjerila 1:25.000, u izdanju Ordnance Survey and National Mapping Agency Ireland). Na njoj se vide sva tri pristupa glavnom vrhu. Označen je i Knocknapeasta (988 m),

Na putu prema najvišem vrhu Irske

FRANK HUMPHREYS

četvrti po visini vrh Irske. U Hrvatskom planinaru broj 9 iz 2018. član Uredničkog odbora Hrvatskog planinara Damir Šantek opisao je uspon po jednom od dvaju sjeveroistočnih pristupa.

Za uspon smo imali na raspolaganju dva dana pa smo prvi dan, što autom, što pješice, obišli okolicu Killarneya i tamošnja jezera. Ako je Finska zemlja s tisućama jezera, onda je Irska zemlja sa stotinama jezera i zelenim livadama i usred zime. Sutradan nas je Frank u praskozorje (u 8 ujutro još je bio mrak) odveo dvadesetak kilometara do parkinga na početku Hidro Rosta.

Put počinje betoniranom strminom, koja je i nama pješacima bila prilično teška jer na 600 metara dužine svladava 150 metara visinske razlike. Nije mi jasno kakav to automobil može svladati. Dio puta koji slijedi nakon zavoja razmjerno je blag i vodi do betonske ustave na prvom od triju jezera. S ustave voda tunelom odlazi do male hidrocentrale, koju mi nismo vidjeli. Odatle, isprva preko močvarnog terena i tresetišta, počinje uspon i traje puna dva sata, uz neprestanu strminu i prekrasne vidike prema

Travnata strmina zapadno od vrha

FRANK HUMPHREYS

Vidik s vrha

zapadu i na poznati poluotok Dingle na sjeverozapadu. Putem nema nijednog stabla, svuda je samo trava uz ponešto kamenja i šljunka, a nema ni oznaka, nego tek ponegdje kakav ugažen puteljak – ali orijentacija nije teška.

Oko 11 sati bili smo na Caher West Topu (975 m, petom po visini vrhu Irske), gdje smo ušli u oblak, koji je kao kapa ležao preko svih triju najviših vrhova. S njega smo dobro uhodanom greben-skom stazom preko Cahera (1001 m), po magli, uz jak vjetar i kišicu, za nešto više od sat vremena stigli na najviši vrh Carrauntoohil. S lijeve nam je strane cijelo vrijeme bila gotovo okomito odsječena stijena, ispod koje je travnata strmina. Putem smo susreli samo jednu manju skupinu planinara, a na samom vrhu u desetak minuta tridesetak planinara, koji su se na vrh očito popeli mnogo popularnijim prilazima sa sjeveroistočne strane.

Na vrhu je vjetar po žestini bio usporediv s burom na našim primorskim planinama pa smo se pri fotografiranju čvrsto držali za velik metalni križ. Budući da je već bilo 13 sati, a u 16 počinje padati mrak, te da je bila gusta magla, odustali smo od kompletiranja »potkove« i vratili se do automobila istim putom. Ipak smo »osvojili« prvi, treći i peti vrh Irske, od kojih posljednja dva čak dvaput istoga dana! Staza kojom smo hodali mogla bi se po boljem vremenu prijeći bez većih teškoća. U ljetnim uvjetima to je zasigurno lagana

tura, a vjerujem i da je ljeti moguće u jednom danu obići svih pet najviših vrhova Irske. Premda se na prvi pogled može činiti da je ovaj naš uspon usporediv s usponom iz Šestina ili Gračana na Sljeme, ipak je zahtjevniji i sličniji usponu iz Glavaša na Dinaru u ranoproljetnim uvjetima, iako nešto kraći. Frank i ja imali smo sreću što nije bilo snijega ni jače kiše.

FRANK HUMPHREYS

Na zaleđenom slapu uspjela sam srušiti granice – u glavi

Ivana Kasum, Zagreb

Kako se ljudi često prevare procjenjujući druge ljude tako se prevare i u procjeni hrane, neke radnje ili pak stvari. Da skratim – riječ je o predrasudama našim svagdašnjima.

Srećom, predrasude prema ljudima nemam, ali imala sam ih prema nekim aktivnostima. Jedna od njih bilo je i penjanje po ledu. Oduvijek sam htjela izvesti ozbiljniji zimski uspon, ali i nastaviti svoje alpinističko obrazovanje, što je uključivalo i zimsku alpinističku školu. A ta je škola podrazumijevala i penjanje zaleđenim slapovima, od čega sam zazirala.

Uvijek sam govorila kako bih se penjala po svemu drugome osim po ledu, da mi je to zastrašujuće, da me ne privlači, da nije za mene, pa onda od bijesa – i da je to bezveze. E, to su te predrasude! Nisi ni probala, a već osuđuješ... Tužno. Ali neću vam držati prodičke o predrasudama i otkrivati vam svoje prosvjetljenje, već ću pisati o ljubavi, novootkrivenoj ljubavi – a da se one najjače i najveće ne uvrijede.

I tako sam puhala na hladno, odnosno na led, sve do jednoga mini lednog tečaja u Sloveniji koji je organizirao prijatelj, iskusan slovenski alpinist i vodič, *kak' se ono veli* – stara iskusnjara. Nekoliko nas odlučilo se prvi put okušati u ledu, a iskusniji su nas osiguravali i savjetovali.

Bio je to vikend za pamćenje, vikend moga preobraćenja. Odlazimo se penjati na granici Slovenije i Italije. Uzimamo opremu i pješaćimo do podnožja slapa. Osjećam mir, beskrajan mir. Zato što sam u brdima. Sve je oko mene nestvarno – i tišina, i buka ljudi, i snježna bjelina, i visoke stijene.

Usredotočujem se na goleme slapove ispred sebe, osjećam strahopoštovanje, ali i neku vrstu treme. Ne znam zašto, ali to je ona trema još iz

studentskih dana – ideš na usmeni, ne znaš ništa, ali koračaš prema profesoru kao da znaš sve, pa ako prođe – prođe. Prošao je uvodni dio o penjanju zaleđenim slapovima, tehnikama kretanja, sigurnosti... I tada se dogodilo, bila je to ljubav na prvi dodir, prvi zamah cepinom... Nešto posve drukčije, novi medij, nove slatke muke, ali gle

KLEMEN GRČAR

Penjanje po zaleđenom slapu

čuda: sve predrasude što sam ih imala nestale su u onoj milisekundi kada sam zabila cepine u taj led.

I tako sam malo-pomalo napredovala, shvatila koliko je to zahtjevno, koliko se brže trošiš nego u suhoj stijeni i koliko nisam u formi – ali i koliko je penjanje po ledenim slapovima dobro i zanimljivo. I koliko daje uvid u jednu posve drukčiju perspektivu, mješavinu uzbudjenja, fizičkog napora i neke lakoće – lakoće koju sam tada prvi put iskusila i koja mi je godila. Možda sam to o formi trebala staviti na prvo mjesto. Lakoća je prolazila svakom stanicom moga tijela, ali bi me onda kao bat u glavu pogodila stvarnost. A ona je donijela znoj i malo muke, no meni to tada nije smetalo. Srce je govorilo da i tjeralo me da se penjem, no tijelo je popuštalo. Svaki zamah cepinom i udarac dereze o led bio je sve teži i teži.

Odmarala sam se koliko sam mogla i htjela se još popeti tih nekoliko metara, ali snaga je kopnula. I baš kada sam htjela odustati, prolomio se urlik: »Ajde, Ivana! Ideš goreeee, ajmooo! Nemoj stat!«

Bodrenje ekipe koja me je gledala s podnožja ubrizgalo mi je neku novu energiju. Bilo je to kao injekcija snage koju sam crpila ne znam iz čega, ali sada mi je jasno ono što kažu: da je publika svjež igrač s klupe koji te diže kad se sve čini nemogućim.

Prijateljima sam cijeli taj vikend opisala kao izvantjelesno iskustvo. Obuzelo me je cijelu! Toliko jako da sam cijeli radni tjedan nakon toga lednog vikenda razmišljala samo o zimi, ledu, cepinima, derezama... Kako god, meni je bilo vrhunski, sam vrh, spektakl i vrlo poučno, a vjerujem i svima drugima koji su se tamo našli i prvi put oprobali na ledu, baš kao i ja. Jest, bila sam mokra, jest, napumpala sam si podlaktice, jest, zabijala sam cepine i dereze u led kao da mi život ovisi o svakom udarcu, iako sam bila osigurana na top ropeu, ali osjećaj je neopisiv.

I tako je Ivana pobijedila predrasude prema ledu. Iš, iš, predrasude, nadam se da ih više neće biti u mojem životu, to jest, borit ću se protiv njihovog zdravog razumom, to mi jedino preostaje.

Zimski uspon na Prenj koji ću dugo pamtiti

Doživljaji i iskustva s Memorijalnog uspona na Lupoglav 16. i 17. veljače 2019.

Jelena Morić, Šibenik

Već dvije godine namjeravam sudjelovati u Memorijalnom usponu na Lupoglav, dvodnevnom zimskom pohodu što ga organizira Planinarski savez Federacije BiH u sjećanje na trojicu poginulih alpinista koji su prvi ispenjali Lupoglav u zimskim uvjetima. Davno sam iz priča kolega iz HPK-a Sveti Mihovil shvatila da je zimski uspon sa spavanjem u šatoru na 1600 metara sasvim drugi način planinarenja i da za takav podvig ponajprije treba imati dobru opremu i dobro se pripremiti. Kad sam prikupila svu potrebnu opremu (barem sam tako mislila) i odlučila da baš ove godine idem na Prenj, shvatila sam da je pola našega kluba u ekspedicijama na

drugim kontinentima pa su veliki izgledi da neću imati s kim otići u Bosnu i Hercegovinu. Nade su postale još manje kad sam poslije Nove godine dobila tešku gripu od koje se nisam oporavila dva tjedna. Dakako, tada mi nije padalo na pamet da se bavim ikakvim sportskim aktivnostima.

Kako se zdravstveno stanje popravljalo tako se u meni ponovno javila snažna želja da odem na Prenj. Nadala sam se da će mi se planina smilovati i darovati mi predivne vidike, kao na očaravajućim snimkama koje sam gledala na internetu. Bila sam presretna kad su Tina K. i Ale (koji je zbog poteškoća s leđima ipak morao odustati) javili da žele ići, a pogotovo kada sam nekoliko dana prije

Planinarski kamp u Barnom dolu. U pozadini je dvoglavi Lupoglav (2102 m) s jugozapadnim pobočjem

Početak uspona jugozapadnom stranom Lupoglava.
Trojica planinara pala su preko velikih stijena desno od vrha,
u namjeri da se, po nevremenu i magli, spuste u Barni do

vikenda shvatila da je vremenska prognoza savršena i da bi moj san lako mogao postati stvarnost.

Kako se približavao dan uspona na Lupoglav, raslo je moje uzbuđenje i odlazak na Memorijal postao je svakodnevna preokupacija mojih moždanih vijuga. Nevjerojatno mi je to, ali kako godine prolaze tako to uzbuđenje uoči planinarskih izleta sve više raste pa mi se svaki put čini kao da je prvi put. Pitala sam se što bi bilo da sam kojim

Prekrasan sunčan dan na planini

slučajem išla s kolegama na neku ekspediciju u drugi kraj svijeta.

U subotnje rano jutro (zapravo još u noći) ukrcale smo se Tina i ja u automobil i krenule prema Hercegovini. Ona je već dvaput bila na Memorijalu i upozorila me na sve bitne pojedinosti, tako da sam bila opuštena jer smo bile potpuno spremne za avanturu.

Uspón počinje u kanjonu Mostarske Bijele, gdje se upisujemo u evidenciju organizatora. Nakon uvodne riječi glavnih vodiča krećemo uzbrdo u dugačkoj koloni, najprije preko potoka pa zatim makadamom, također lagano uzbrdo. Vrlo brzo skrećemo s glavnog puta na planinarsku stazu, gdje se nagib povećava i počinju »muke po ruksacima« s obzirom na to da su krcati zimskom opremom (naši su po 18 kg, ali ima i mnogo težih). Čini se da smo u dobroj kondiciji (ili je to zbog moje euforije!) pa napredujemo razmjerno dobro, čak na jednom mjestu dižemo na noge vodiče i skupinu prvih planinara koji su zasjeli radi neplaniranog odmora – morali su odmah nastaviti, iznenađeni našim tempom.

Dan je razmjerno topao pa je uspon sve naporniji kako se dižemo iz kanjona na osunčane visine. Nakon otprilike tri i pol sata uspona

ruksak mi uistinu postaje pretežak i ne mogu dočekati da ga skinem sa sebe. U skupini je više od 120 planinara, vodiča i članova gorske službe spašavanja. Žena je malo uzmemo li u obzir svoj prosjek u HPK-u Sveti Mihovil. Sigurno je da nikome nije lako jer su svi podjednako crveni, znojni i uspuhani tako da je poštapalica »Što je meni ovo trebalo« glavni predmet zafrkancije.

Jedva sam dočekala da se spustimo u Barni dol, gdje uz posljednje zrake sunca već niču šatori i pripremaju se drva za vatru. Postaje hladno pa navlačimo dodatne čarape, skijaške hlače i druge »artikle za preživljavanje« koje smo teglili na leđima. Vodu smo popile na usponu pa smo odmah počele kuhati snijeg kako bismo si osigurale dovoljno vode za sutra dan. Uz višnjevaču uživamo u sutonu promatrajući Lupoglav u daljini.

Noć je vedra i mjesečina obasjava zaleđen vrh iznad nas. Osjećam se kao u filmu National Geographica, ne mogu vjerovati da sam stvarno tu, na toj moćnoj planini. Sa svim slojevima robe i čarapa čak mi i nije toliko hladno koliko sam očekivala da će biti. Već oko 8 sati počinjemo

zijeovati pa zaključujemo da je pametno zavući se u vreću i pokušati se naspavati. Trpamo vodu i slične rizične »artikle« u vreću za spavanje kako se ne bi smrznuli tijekom hladne noći. Već sam se kod kuće psihički pripremila na najgori scenarij, tj. da ću se zbog napornog uspona pothladiti i smrznuti od hladnoće (prognoze su bile od -7 do -12 ujutro) pa nisam ni računala da ću zaista sklopiti oči tijekom noći. Bolje se pripremiti na najnepovoljniju mogućnost pa se možda i ugodno iznenaditi. No na opće iznenađenje, zaspala sam jako brzo. Međutim, bio je to ružan san u kojem sam sanjala da moram napustiti Barni dol prvoga dana Memorijala jer moram žurno na posao. U tom strašnom snu, tužna i razočarana tražim šefa da dam otkaz jer se pod svaku cijenu želim vratiti na završni uspon na Lupoglav. Iz noćne more probudila sam se oko pet ujutro, presretna kad sam shvatila da sam još uvijek u šatoru na Prenju i da je to bila samo prolazna noćna mora.

Noge su mi se u međuvremenu ohladile, ali to ne umanjuje moju sreću što sam ovdje, a ne na poslu. Guram oko stopala posljednji komad

Na vrhu Lupoglava. U pozadini lijevo je greben konjičke Bjelašnice, a desno vrhovi Otiš i Zelena glava

robe koji nisam obukla, da ih ugrijem. Čuje se meškoljenje u kampu jer je prva skupina alpinista koja kreće na uspon ustala prije svih ostalih kako bi ispitala stanje staze i procijenila može li se namjeravani uspon sigurno izvesti.

Ubrzo zazvoni alarm pa se izvlačimo iz šatora i pripremamo za polazak. Budući da prije uspona treba i nešto pojesti, žvačem napola zaleđen kruh s tek skuhanom kavom, koja je bila vruća samo u trenutku kad sam je skinula s kuhala i vrlo se brzo pretvorila u ukusan ajskafé. Mobilni telefon i prijenosnu bateriju zaboravila sam sinoć uvući u vreću za spavanje pa su se ugasili za nekoliko minuta.

Malo nakon 7 sati krećemo prema grobu dvojice poginulih alpinista koji su sahranjeni na planini te tamo čekamo da se svi okupe radi odavanja počasti. Odmah potom, uz prve zrake sunca koje se hvataju za vrh Lupoglava, krećemo uzbrdo. »Ogledni« tim koji je krenuo ranije javlja radiostanicom da je staza na vršnom, najizloženijem dijelu potpuno zaleđena. Tina i ja pomalo sumnjamo u uspjeh svog nauma da stignemo na vrh jer smo se mislile penjati nenavezane. No budući da će hladnoća postupno popuštati i da

će snijeg postajati mekši, nastavljamo onako kako je dogovoreno. Kolona je dugačka i sporo napredujemo zbog velikog nagiba i nužnog opreza. U međuvremenu je zatopilo pa se moj mobilni telefon osvijestio, ali kako je teren jako izložen i još uvijek mjestimice zaleđen, odgađam fotografiranje za vrh. Na najizloženijem dijelu ispod vrha prvi je tim postavio rukohvat u snijegu kao osiguranje i pomoć pri kretanju.

Kakav veličanstven vidik na vrhu! Na sve strane, kamo se god okrenem, vide se moćne planine pokrivene snijegom. Bože, kako lijepa zemlja, razmišljam... kao da sam u Alpama! Gotovo da su mi oči zasuzile od ljepote. Svi su veseli i euforični, fotografiraju se i uživaju na suncu. Ipak, ne zadržavamo se dugo na vrhu jer nas čekaju silazak niz 2000 metara strmine i pakiranje opreme na Barnom dolu. Na rizičnom dijelu, osiguranom rukohvatom, nastaje gužva, ali nitko se ne nervira.

Kako je sunce već visoko tako je i silazak izloženom padinom znatno lakši jer je sada snijeg mekan i pouzdaniji za hodanje. Ponovno se skidamo u kratke rukave. U kampu je gotovo proljetna toplina. Slijedi sušenje opreme, slaganje

PRENJ

Vladimir Nazor (Iz zbirke »Pjesme partizanke«, 1943.)

Prenj planina nije,
Visok grad je vilâ,
Sijelo je bogova
Drevnih Bogumila:
Još vrijeme brazde
Po čelu mu ore;
U njem se žestoko
Dobro i Zlo bore.

Prenj planina nije,
Divova je kuća,
Kojom bitka bjesni

Sve veća i ljuća:
Rat naših vrlina
S našim porocima,
Borba u još divljim
Barbarskim grudima.

I Prenj stoji. – Sav je
Od jednog komada;
Krvav je, kad sunce
U maglu zapada;
U jesenje dane
Kao žuć se žuti,

Grozan, kad prozbori,
Strašan, kada šuti.

Prenj planina nije,
Žrtvovni je kamen,
Što čeka da sveti
Očisti ga plamen,
I Bijeli Svećenik
K njemu jednom stigne.
Pa k Zvijezdama i Suncu
Sebe i nas dignu.

vreća i šatora te ručak iz ruksaka (u međuvremenu se sve odledilo). Ramena su bolna od jučerašnjeg nošenja ruksaka tako da sad nije ništa bolje ni jednostavnije, ali je, uz oduševljenje svim viđenim, silazak barem psihički lakši. Tina je već treći put na Memorijalu i oduševljena je, a moja se sreća ne može ni opisati. U sumrak dolazimo do auta te nakon brzog spremanja krećemo kući.

Nekoliko dana poslije, nakon moga oduševljenog prepričavanja doživljaja s Prenja, pita me prijateljica ironično: »Koliko si sad mirna s planinom, jesi li barem do sljedećeg vikenda?« Očito su već svi oko mene shvatili da mi je planina kao droga. Samo o njoj misliš, sve bi dao za nju, a što više ideš na nju, to ti više treba. I svaki put želiš malo više, malo dalje ili malo teže nego prije.

Silazak sa Lupoglava jugozapadnom stranom. Desno dolje je dolina Lučina, iznad nje je vrh Veliki Prenj ili Has; a sasvim u pozadini Čvrtnica. Lijevo: greben s vrhovima Herač, Vidina kapa i Kerač

Od Romanije do Prenja, baš kao nekad

Slobodan Žalica, Sarajevo

Otiš (2097 m) i Zelena glava (2102 m), najviši vrh Prenja

Prijatelj je poziv za odlazak na Prenj, upućen krajem proljeća, nisam mogao odbiti. Jednostavno, iskren poziv za ponovni posjet Prenju ne može se odbiti. Za Prenj se uvijek može naći vremena. Zijin dolazak iz Amerike, na dopust, bio je predviđen za kraj srpnja 2014. Jedino što nam je preostalo bješe nada da će nas vrijeme poslužiti jer kišoviti početak ljeta nije baš obećavao.

Ali ispalo je bolje no što smo očekivali – bilo je kiše, ali i sunca, gromova, i čudesnih formacija oblaka, vidjeli smo novu planinarsku kuću, doživjeli mnogo novoga-staroga prenjškog cvijeća, okusili opet Otiševu stijenu, divili se zelenim travnatim sagovima u Tisovici, munikama na

obodu doline, klizali se po srpanjskom prenjškom snijegu, bili zagledani u njegove čudesne vode sabrane u jednoj rječici – Ibrišnici u dolini Idbra...

A ovako je sve počelo.

U ponedjeljak, 21. srpnja, Zijo je stigao u Sarajevo nakon posjeta svome rodnom gradu Brezi. Našli smo se u knjižari Buybook, na kavi, kao stari znanci, jer nas vežu zajedničke uspomene na naša planinarska druženja. Zijah Kurtović bio je tečajac na Sarajevskoj školi alpinizma, ljetnom početničkom tečaju, ujesen 1976. na Romaniji. Početkom studenoga vodio sam u okviru programa Škole skupinu tečajaca, nakon završene praktične nastave u stijeni, na pješačku turu preko Romanije, od planinarskog doma »Slaviša Vajner-Čiča« preko

Lupoglava, najvišeg vrha planine, i Ledene pećine do Crvenih stijena. Sišli smo u Mokro, gdje nas je čekao autobus što ga je osigurao Planinarski savez BiH. A sredinom travnja 1991. napravili smo divnu skijašku turu na Čvrstnicu – nas dvojica, Redžo Grabus i Avdo Malović – i to iz Jablanice preko Krkače i Muharnice do kuće Vilinac. Sutradan smo izašli na skijama na Trinjaču, proveli se kroz dolinu Driječe i sišli lovačkim putom niz Lipovac u Jablanicu. To je možda jedan od najljepših turnih skijaških spustova u bosansko-hercegovačkim planinama.

Navečer smo automobilom koji je Zijo unajmio stigli u moju kuću pod romanijskim Crvenim stijenama, gdje smo prenoćili. Za sljedeća dva dana imamo poseban plan, kao uvod u Prenj...

Ujutro rano dolazimo u Sarajevo. Namjera nam je da se dovezemo, usput stajući, razgledajući i slikajući, do Kalinovika, zatim nastavimo preko Kifinog Sela do Nevesinja i dođemo u Mostar. Obojica želimo turistički posjetiti neka mjesta naše Bosne koja smo rijetko posjećivali ili gdje još nijedan od nas nije bio.

Vožnja prema Trnovu uvijek je zanimljiva, pogotovo dijelom koji je pod budnim okom Bjelašnice: uvijek u mislima pošaljem pozdrav Bijeloj Planini, posebno svojem Opservatoriju na kojem sam proveo puno ljeta i zima... A tad, kao u planinskom igrokazu: Bjelašnica, visoko gore natkriljena, izgubi se iz vida, ostane iza leđa, a kazališna se zavjesa podigne naprijed i nebo zaparaju Zubovi Treskavice... Stijene nevelike, ali u njima su skrivene mnoge lijepe priče, tajne, o počecima alpinizma nakon 1950-ih godina, o planinarskim snovima Entrauta, Huseinagića, Lale Stajić... Zubove kao da u prvom planu predvodi Oblik. Upečatljiv masiv u čijoj su sjevernoj i istočnoj stijeni prepenjani vrlo kvalitetni usponi. Te stijene pamte imena Entraut, Buturović, Zahirović, Dilber, Čolaković, Bošnjak, Šišić, Mulahusić... U Jablanu dolu, ljeti prepunom žutih cvjetova po kojima dobi ime, ima krasan izvor kraj kojeg nekada stajale planinarske kuće. Želio bih zastati pored ceste, gledati planinu, opet oživjeti uspomene: sredinom 1970-ih brat Srđan i ja na skijama s Barica, ispod Oblika, u Turove; veliki riječki alpinist Stanko Gilić, Srđan i ja pod sjevernom stijenom Oblika, pokušaj ponavljanja Kišovitoga kamina; ljetni,

sunčan dan, Alija Vatrenjak i ja, prvo ponavljanje Direktnog smjera; studeni dan kasne jeseni, Nusret Taševac i ja pokušavamo drugo ponavljanje Maturantskog smjera... Ah, ta sjećanja!

Ali moramo dalje. Glavni su nam današnji cilj Morine i tamošnje nekropole stećaka. Kako se približavamo Kalinoviku, nebo ispred nas postaje sve spektakularnije: goleme vertikalne formacije najraznovrsnijih oblaka, probodene, obasjane, ispunjene sunčevim svjetlom; zastajemo kraj ceste, zalazimo u poleglu crnogoricu, slikamo... No oduševljenje nam ubrzo, nakratko, pokvari policija. Zijino oduševljenje vidicima bijaše toliko da je zaboravio upaliti svjetla. S (korektnim) policajcima brzo sredimo stvar: po 15 maraka svakom od njih dvojice, uz ljubazno: »Doviđenja!«

Pod sjevernom stijenom Otiša

Cvijetni sag pod Otišem

Na cesti tek poneko vozilo. Sve je, čini se, zamrlo. Poslije rata, nakon 1995., vrijeme ovdje kao da je stalo. Prije silaska u Ulog kraj ceste je nekoliko starinskih kuća izgrađenih sredinom 1930-ih. Zaustavljamo se i razgovaramo s dvojicom starijih domaćina. Podsjećamo se kako je ovuda nekada vozio Centrottransov autobus na liniji Sarajevo – Ulog – Kifino Selo – Nevesinje. Pravimo zajednički snimak s Petrom; Zijo obećava da će mu poslati fotografiju.

S 1000 metara silazimo na 600, do Uloga. Vidik s ceste na usku traku gornjeg toka Neretve prekrasan je. Neće li, na našu radost, propasti projekt namjeravane hidrocentrale? Slikovita, šumovita kotlina izgleda kao izgubljena u vremenu i prostoru. Uredno postavljen turistički putokaz za dvije pravoslavne crkve i džamiju.

Dobrom makadamskom zavojitom cestom uspinjemo se na 1300 metara. Kakvi zapanjujuće prekrasni krajolici oko nas! Prilazimo golemom platou Morinama, prosječne visine oko 1250 metara nad morem, i ne možemo se nagledati ljepote oko sebe. Horizonte omeđuju kule od oblaka, uskipjelo more kumulusa koji plešu svoj beskišni ples, ovaj put bez munja i grmljavine. Dvometarski kameni biljeg, izdignut iz nekropole mnogobrojnih stećaka, usamljen stražari ponad beskraj travnatih visoravni zagledan u sve četiri strane svijeta, kao da čeka da mu poruku, vijest, začuju današnji Bosanci – njegovu objavu i objavu drugih mramorova o manihejskoj nadi uzvišenoga kršćanstva budućnosti. Religiju koju oni odgurnuše, zaboraviše s osvitom nove epohe razvoja civilizacije, u 15. stoljeću, predavši se azijskom utjecaju... Ali on stoji. Nepomično, uporno. Polegli drugovi njegovi, drugi biljezi uokolo, nude svoju tajanstvenu, čudesnu simboliku. Tko je u današnjem vremenu materijalizma zna protumačiti, prevesti na suvremeni jezik? Ali pokušat ćemo!

Vijugava makadamska cesta, čini mi se, neće nikada prestati, nigdje skončati. Vodi li nas ona možda put vječnosti, u beskonačno vrijeme, preko ovih zlatastih, zatalasanih, beskrajnih planinskih polja, u oblake i njihove vratnice? Je li to put koji vodi dalje, u svjetove s one strane praga? Po euritmijski prostrtim livadama kao da anđeli poživaju. Travnata vrtača i jezerce na dnu. Osamljeni gajevi šume.

U Kifinom Selu, u kafiću kraj ceste, odmaramo se i promatramo u daljini Crvanj s najvišim vrhom Zimomorom. Ta je planina svijet za sebe. A tu, u blizini, skriven je Velež s moćnom sjevernom stjenovitom barijerom. Mnogo je bilo naših planinarskih planova... neki se ostvariše, neki ne. Eto, ne stadoh još na skijama na Zimomor, ali u Telećoj lastvi, u Veležu, još 1972. Gafa i ja provukosmo prvenstveni smjer: nazvasmo ga »Bjelašnički 25«.

Mrak se već spušta, zato ne vozimo podno Veleža, preko Zijemlja, već silazimo u Mostar glavnom cestom niz Podveležje. Dolje, ispod nas, blistaju svjetla grada. Mediteranski ugođaj sve više prevladava. Na ulazu u Mostar nailazimo na dobar motel i ondje provodimo noć.

Sutradan navraćamo na kavu u ekoselo u Idbru. Dogovaramo s domaćinima smještaj i večeru kada siđemo s Prenja, u povratku s

namjeravane ture. Potom vožnja do Sarajeva te u kuću pod Romaniju.

Sutradan rano ujutro vozimo se kroz Moko opet prema Sarajevu. Snena Romanija ostade iza nas, sa svojim Crvenim, Crnim i Djevojačkim stijenama. Napuštamo grad tek oko podneva. U Konjicu svraćamo planinaru Rasimu koji nam predaje ključ kuće na Vrutku. U Jablanici navraćamo planinarskom kolegi Avdi Maloviću; u dvorištu njegove kuće ostavljamo auto. Čelo Jašarević vozi nas svojim džipom u Bijelu te šumskom cestom za Tisovicu.

Pod Velikom Motikom moramo zastati. Slikam: krasni kuloari, lijevi (»Smjer za ranjenike«) zimi je prepenjao Erol Čolaković s drugovima; prvo ponavljanje izveo sam s bratom Srđanom sredinom 1980-ih. Još su i sada žive slike izlaska preko snježne strehe na vrh Motike i prekrasni vidici unaokolo na snijegom okovani Prenj, a na Jezercu susret s Dragom i Terom Entraut, Erolom.

Prestizemo nekoliko kamiona-balvanaša, ali ubrzo nas u stvarnost vraća kvar na džipu. Bojeći

ZUJAH KURTOVIĆ

Penjački uspon kroz stijenu

se veće havarije, Čelo i njegov kolega vraćaju se, a mi čekamo kamione i ukrcavamo se na jedan od njih. Vozimo se kroza šumu, baš kao i nekada, početkom 1970-ih, na balvanašima, u konjičku Bijelu i Rakov laz, ili iz Glogošnice pod Međuprenjove. Uvjereni da će kamioni prema Tisovici, bili smo iznenađeni kada stadoše u šumi, u reviru gdje obavljaju sječu. Na naše veliko iznenađenje, rekoše nam da dalje ne voze i da su u blizini Rapte. Što da radimo? Iako se sprema ljetno nevrijeme, nastavljamo put.

Dolazimo do nove planinarske kuće. Duga desetljeća nisam bio ovdje, od onda kad silazih jednoga ljetnog dana sam s Prenja. Zato zovemo mobilnim telefonom Rasima, koji nam objašnjava gdje počinje markirani put preko konjičke Bjelašnice za Tisovicu. Vrijeme je prijetelo: kumulusni oblaci

ZUJAH KURTOVIĆ

U sjeveroistočnoj stijeni Otiša

kao da izviru iz doline. Slabo markiranom stazom dolazimo do zadnjih skupina borova i munika ispod grebena, gdje ćemo pričekati da prođe približavajuća grmljavinska nepogoda. Kiša, gromovi... hoće-neće. Ozračje je prijeteće. Čučimo u strmoj šumici na čvornatim granama munika i razgovaramo čekajući da nam Prenj dozvoli ulazak u planinu.

Prelazak preko hrpta konjičke Bjelašnice upravo je nalik prenjским vratnicama. Preko čude-snih proplanaka, izbijale trave i cvijeća, napredu-jemo kroza šumu starih munika, a golemi oblaci plešu nad Lupoglavom, premještaju se do Zelene Tisovice, prave prozore u svome uskipjelome, sivome tijelu kroz koje se ukazuje srebrnkasta stijena Otiša, naš sutrašnji cilj. Staza nije najstruč-nije markirana, mjestimično ju je teško slijediti.

Kasno poslijepodne izbijemo na zaobljene visove gornje Tisovice, provlačimo se cvjetnim šetnicama između blistave, zelene klekovine i ubrzo stižemo do planinarske kuće Vrutak. Dok je još dana i svjetla odlazimo stazom prema Podotišu

i slikamo veličanstveni Otiš s njegovom sjevernom, sjeverozapadnom i zapadnom stijenom. Dva brida u sjeverozapadnoj stijeni privlače pozornost, ali začudo, nema podataka da ih je itko od bosanskih alpinista prepenjao, iako su u Smerkeovom vodiču iz 1963. ocijenjeni s III. Sumnjiva trojka! (Pogled s vrha Otiša dolje u bezdan sjeverozapadne stijene jasno kazuje da to nije nikakva trojka i da je pita-nje jesu li uopće ta dva markantna brida između kojih vodi žlijeb prvi put ispenjana zimskim uspo-nom u ožujku 1977. (M. Šišić i M. Gafić).

Kuća Vrutak krasno je sklonište, čestitke konjičkim planinarima. Unutrašnjost je uredna, čista. I nijednog miša nije bilo, ni u tragovima. Nevjerojatno, je li to uopće moguće u planinarskoj kući! Zijo je izričit: ništa da ne nosim od hrane, on nosi svoje »američke zalihe«. (Moram priznati: nedostajali su mi dobri stari planinarski makaroni, koji paradajz, krastavci, luk crveni i bijeli... jer večera koju nam je priredio Zijo sastojala se od vrećica, praškova i sličnoga – dakle »energetske« hrane. Ali s Amerikancima nema šale.)

Buket iz prenjских stijena

ZIJAH KURTUVIC

U silasku sa Otiša: dolje su Velike Bare, desno Kamenac i Plavac, a lijevo masiv Sivadija

Jutro je svježije. Rosno. Toplo. U 6:30 već smo na stazi za Podotiš. Otiš, čini mi se, još spava. Sniva prenjški san. Stijene mu nepomične, hladne, ukočene od snage, pozornosti koju isijavaju... strogog pogleda na sve što vide dolje u svome podnožju, oprezne prema penjačima... Ali mi se već znamo – stijena i ja. Kao da idem starome prijatelju. Upoznali smo se još početkom 1970-ih u Centralnom smjeru u sjevernoj stijeni, potom u zapadnoj. Dok se uspinjemo zavojitom stazom, stalno jedan drugome skrećemo pozornost na bokore raznobojnoga planinskog cvijeća koje, čini mi se, može rasti samo na Prenju i stvoriti takav kolorit. Izgleda mi da nikada prije, nijednog ljeta, za više od 45 godina druženja s Prenjom nisam vidio ovoliko raznobojnog cvijeća, ovakve ansamble žutila, crvenila, plaveti... posvuda: kraj staze, među travom, u stijenama, na siparima...

Stojimo pod sjevernom stijenom. Danas želim ostvariti stari san. A moj prijatelj nije slučajno tu, sa mnom. Čekao sam ovaj dan: sunčan, ljetni, prenjški, sa snježnicima u podnožju stijene, s plavim encijanima kojih je sve više kako dobivamo

na visini. Znao sam da će jednom doći dan upravo ovakav kakav je danas. Smjer koji ćemo penjati nije zahtjevan; vodi kroz krajnji lijevi dio sjeverne stijene, potom prelazi u sjeveroistočno i istočno pobočje Otiša i po jugoistočnom bridu doseže vrh. Prema šturim podacima što ostadoše u zapisima Drage Šefera, prvi su ovuda prošli on i Predrag Šaraba u ljeto 1936. U Draginoj knjizi »Planinarski zapisi« (Sarajevo, 1984.), na str. 37., slika je Drage i Predraga, s užetom, dok se odmaraju ispod Otiša. Smjer vodi prvom lijevom dijagonalnom rampom, lijevo od smjera Mihaljević – Šafar (Smjera kroz okna). Spuštamo se sa staze u jarugu i u stijenu ulazimo prvenstvenom varijantom ravno gore. Stijena je razvedena, mjestimično eksponirana, puna bizarnih vapnenačkih oblika. Izlazimo na pola rampe, nekakve dugačke i široke police ili plane, potom preko razbijenih stijena prelazimo u Otiševo istočno, obraslo pobočje. Dolje, na stazi, vidimo dvije prilike. Dovikuju nam, to su planinari iz Jablanice. Dok Zijo stalno škljoca svojim digitalcem, uspinjemo se nezahtjevnim terenom, polujarugom između stijena, klekovine

i cvijeća, potom se dohvaćamo jugoistočnoga Otiševa brida (neopravdano zapostavljenoga lijepog, uživačkog, penjačkog smjera koji počinje od sajle na planinarskoj stazi za sedlo između Otiša i Zelene glave i koji je krajem 1960-ih vjerojatno prvi prepenjao Ilija Dilber u solousponu). Njime se lagano uspinjemo, s namotanim užetom, pored veselih zajednica žutoga, bijeloga, plavoga, ružičastoga i ljubičastog cvijeća, gore u azurno nebo, na vrh sačinjen od munja satrtih, izlomljenih, rascijepljenih stijena, razdrobljenoga i razbacanoga kamenja što se već pretvara u prah, u dah, u san prenjski...

Na vrhu sjedimo i odmaramo se. Prema dostupnim podacima, izveli smo prvo ponavljanje smjera Šefer – Šaraba iz 1936. Na susjednoj Zelenoj glavi nekoliko je planinara, jasno se vide na vrhu. Na prenjskim vrhovima sve, i misli i osjećanja, postaje poput poezije; volja se uzvisuje u ideju koja obuhvaća cone, mudrost planine i svu mudrost, sve znanje svijeta. Na prenjskim se vrhovima u plavetni eter uranja; tamo se Riječ može čuti, a iz dolina i s okolnih vrhova teče, dotječe zvučanje, dotječu toplina i svjetlost... Bio je jedan planinar, velik čovjek, velikan Vilim Ferlin, koji

je odgonetnuo tajnu Prenja, tajnu života (baš kao i pjesnik Vladimir Nazor), koji je spoznao i zato mogao napisati te u Našim planinama objaviti članak »Prenj, to sam ja«.

Silazimo stazom strmo prema sedlu. S travnatih strmina cvijeće nas pozdravlja, gotovo miluje po licu. Na sedlu su planinari koji sijoše sa Zelene glave: naši jablanički prijatelji, Zehrudin Isaković, predsjednik Planinarskog saveza BiH... Onda svi zajedno silazimo stazom, pa niz snježnik ispod sjeverne Otiševe stijene do kuće Vrutak. Tamo zatičemo planinarski par iz Njemačke. Za današnje poslijepodne predviđa se jako nevrijeme, zato savjetujem mladim Nijemcima kuda da idu. Naši poznanici odlaze prema autu parkiranom u dnu Tisovice, a nas dvojica malo poslije, nakon pospremanja kuće, započinjemo dugačak put niz Tisovicu. To je silazak kao iz bajke, koji ne mogu pokvariti prizori devastirane šume i neplanski, divljački probijenih cesta na isteku doline.

Jedan jači pljusak primorava nas da zaklon potražimo pod jednom prevjesnom stijenom u šumi. Mrkli je mrak. Brojimo kilometre asfaltne ceste do ekosela Raja u raju. U 22 sata stižemo. Gostoprимljivi domaćini, večera, uštipci s

kajmakom, duple porcije salate, domaći sokovi od zove, kadulje... potom tuš, udobna brvnara sa čistom sobom kraj šumeće rječice... Kakav završetak ture! Već kujem i naglas Ziji opisujem plan za zimsku skijašku turu preko Prenja, pa silazak u Idbar, znajući da nas na kraju čeka ovakav komfor, taj jedinstveni turistički kutak. Negdje u kutcima svijesti opet one slike: zbog blata gotovo neprohodne šumske ceste, razvaljena šuma, ljudska destrukcija i zlo od kojeg bismo najradije pobjegli. Zato i nema turista i planinara; svatko bježi od takvih slika uništavanja šume, divokoza, izvora... Samo mi, nekolicina još zaljubljenih u Prenj, Čvrstnicu, skupimo snagu pa idemo gore i silazimo. Da, u tim lijepim hercegovačkim malim gradovima neće turist i planinar ni slučajno moći dobiti karte okolnih planina, razglednice, suvenire.

Još mi je živa u sjećanju slika, ljeto sredinom 1980-ih, dok sjedim u kavani u Konjicu s čehoslovačkim planinarima koje sam vodio u Čvrstnicu, u Divu Grabovicu, te u Radavu pod Medvjede. Dok promatramo obrise Prenja u daljini, silni Osobac sa sjeverozapadnim bridom, jedan od njih ustade od stola kazujući da ide do prve trafike kupiti razglednice Prenja i poslati ih svojim u

Čehoslovačku. Zaustavljam ga obzirno, moleći da opet sjedne za stol, kazavši da takvo što (razglednice Prenja) neće moći dobiti.

»Zašto?« iznenađen je.

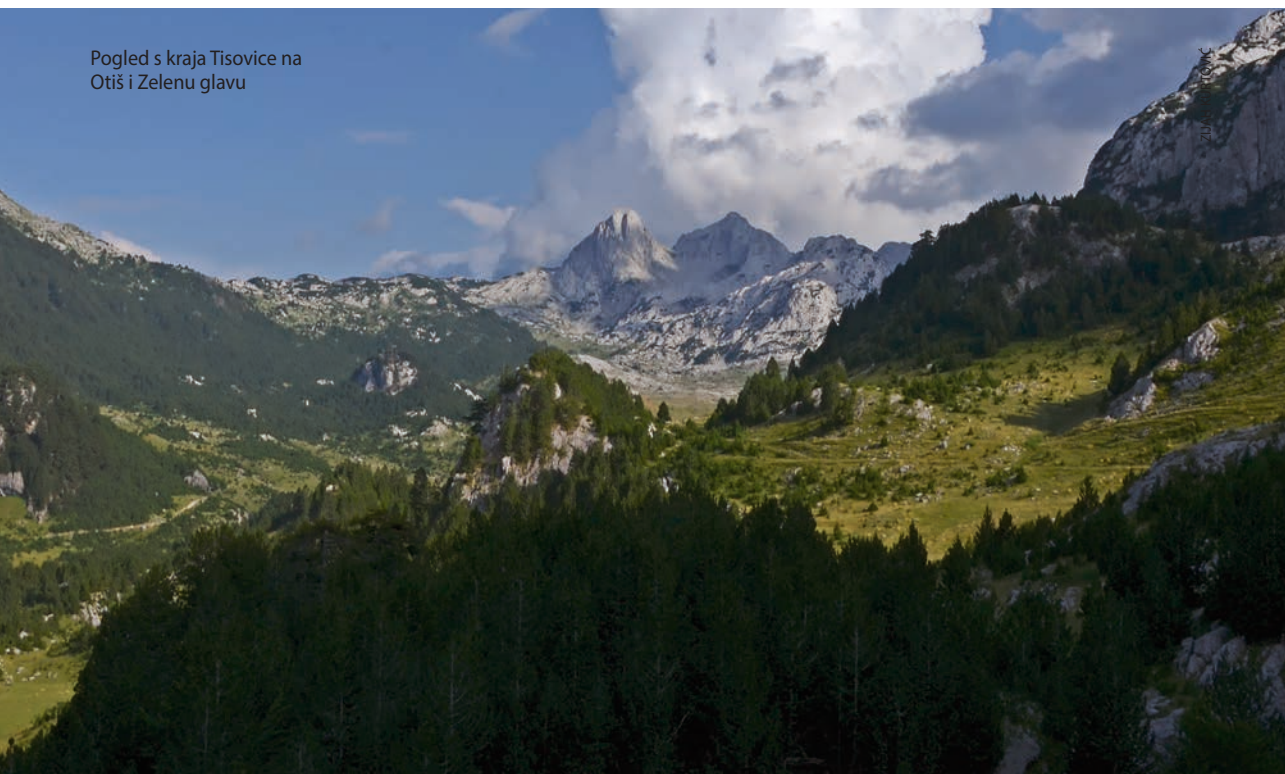
»Znaš,« odgovaram, »planine i planinarstvo ovdje nisu 'popularni'«.

Mojemu poznaniku, inače uglednom češkom planinaru, vlasniku planinarsko-turističke agencije, autoru planinarskih vodiča (među ostalima »Planine Jugoslavije«), nije bilo baš sve jasno.

Rano je jutro. Sunce već pali. Doručujemo pod suncobranom kraj prekrasne rječice Ibrišnice. Ubrzo dolazi Čelo sa svojim (popravljenim) džipom iz Jablanice. Sunce nas veselo grije dok se vozimo prema Jablanici gdje smo, kod Avde, ostavili svoj automobil. Njime idemo dalje prema Mostaru. Vruć je ljetni dan. Gore visoko, kroz treperavu ljetnu izmaglicu, gledamo prenske vrhove Kapljuč, Vršine, Plavac... Nazire li se ono...? Ne, nije to Lupoglav, oni šiljci su Soplja, između Sopot-sedla i Erača.

Kasno poslijepodne krećemo natrag, iz Hercegovine opet u Bosnu. Ljetna noć pada, prigušuje sve tiša glasanja cvrčaka, dok se vozimo ispod usnulih romanijskih stijena.

Pogled s kraja Tisovice na
Otiš i Zelenu glavu

Ledena špilja na Dachsteinu

Vlado Božić, Zagreb

EuroSpeleo Forum veliko je okupljanje speleologa iz cijelog svijeta. Prošlogodišnji je Forum održan od 23. do 26. kolovoza u selu Ebenseeu u Austriji, između Salzburga i Linza.

Organizatori su se potrudili da više od 700 sudionika ima priliku prije Foruma, za vrijeme Foruma i poslije njega, posjetiti uređene špilje i rudnike, manje ili više zahtjevne neuređene špilje te brojna planinarska odredišta. Budući da sam želio odslušati neka predavanja, a dva i sam održati, stigao sam otići samo na dva izleta. Sudjelovao sam na Simpoziju (radionici) o turističkim špiljama te posjetio Ledenu špilju u Dachsteinu i špilju Svijet ledenih divova u Werfenu. Ledenu špilju izabrao sam zato što je 2018. dobila novu rasvjetu.

Posjet Ledenoj špilji započinje u gradiću Obertraunu, jugoistočno od Salzburga. Odatle se dalje ide asfaltnom cestom prema jugozapadu, u planinu Dachstein, do donje stanice žičare. Ondje

se treba odlučiti kamo krenuti jer su na izbor tri turistički uređene špilje: Ledena špilja (Rieseneishöhle), Mamutova špilja (Mammuthöhle) i Špilja Koppenskog urlatora (Koppenbrühlerhöhle). Do prve dvije može se doći jedino žičarom. Karta za posjet jednoj od dvije špilje: Ledenoj ili Mamutovoj, uključujući žičaru, stoji za odrasle 34 eura, a za posjet objema 40 eura. Djeca i organizirane skupine imaju popust. Žičarom se može i do 2100 metara visokog vrha Krippensteina.

Žičarom se treba dignuti do srednje stanice na visini od 1350 metara te se uputiti na lijepu gorsku livadu okruženu šumom. Kroza šumu vode dvije staze, jedna do Ledene, a druga do Mamutove špilje. Tu je i Muzej dahštajnskih špilja. Staze su betonirane, vrlo strme, ali hrapave, tako da ni po mokrom vremenu nisu skliske. Nakon livade počinje vrlo strma zavojita staza koja vodi do ulaza u Ledenu špilju. Ispred ulaza uređena je zaravan s klupama za odmor, nacrtom špilje i fiksnim dalekozorom za razgledavanje panorame (vidik na Obertraun, gornju stanicu žičare, odnosno vrh Krippenstein, i brda u okolici). Ondje se posjetitelji moraju četvrt sata odmoriti jer se od uspinjače treba uspeti još stotinjak metara pa se svi uznoje i zadišu. Vodič tijekom odmora daje osnovne informacije o špilji.

Stanovnici Obertrauna odavno znaju da gore u brdu postoji »puhaljka« iz koje često izlazi magla. Prvi se u nju spustio neki Peter Gamsjäger tražeći svog jarca koji se u jamu sakrio od nevremena. Tek je 17. srpnja 1910., više godina nakon tog događaja, ljudima uspjelo prodrijeti

Donja stanica
žičare za posjet
Ledenoj špilji

VLADO BOŽIĆ

u jamu i otkriti veliku špilju s mnogo leda. Smatralo se tada da je to špilja s najvećom količinom leda na svijetu. Za prva otkrića i istraživanja zaslužni su Hermann i Hanna Bock te Georg Lahner. Turističko posjećivanje počelo je već 1913., no masovniji posjeti ostvareni su tek nakon 1951., kada je sagrađena žičara.

Špilja je dosad istražena u duljini od 2700 metara, a za turističko razgledavanje uređeno je 800 metara. Radi ulaska u špilju iskopan je kratak prilazni tunel do prirodnoga špiljskog prostora, a kao izlaz uređen je jedan od bočnih otvora pronadenih u okomitoj stijeni. Tako je kroza špilju provedena kružna staza. Ulaz se nalazi na manjoj nadmorskoj visini od izlaza, a visinska je razlika oko 40 metara.

Kad se prođe kroz ulazni tunel i vrata u zidu, ulazi se, u smjeru jugozapada, u prirodan prostor, staro korito potoka, široko 2 – 3 metra. Uređenim nogostupom, dugim stotinjak metara, dolazi se do Dvorane sa sigama, desetak metara

VLADO BOŽIĆ

Livada kod srednje stanice žičare s Muzejom ledenih špilja

niže od ulaza. Promjer joj je petnaestak metara, visoka je jedva dva metra i u njoj ima tek nekoliko malih ostataka siga.

Prostor ispred ulaza u Ledenu špilju

VLADO BOŽIĆ

Dvorana sa
sigama – nažalost
devastirana

VLADO BOŽIĆ

Ledeni stalagmit
Sveti Gral
razgledava se uz
Beethovenovu
glazbu (Odu
radosti)

VLADO BOŽIĆ

Prijašnji su ih istraživači sve polomili. Glavna je atrakcija u dvorani – *lightshow*! Boja svjetla mijenja se iz crvene u plavu te zelenu i žutu – jer se nema što drugo pokazati. Temperatura je ovdje +3 °C, najviša u špilji, pa kažu da su zato ovdje nekada mogle rasti sige. Iza dvorane nastavlja se dio špilje s velikim nanosima sedimenta s površine.

Proširenim špiljskim kanalom, nakon još kojih stotinjak metara nizbrdo, stiže se do goleme dvorane nazvane Katedralom kralja Artusa. Njezino je dno najniži dio špilje (možda pedesetak metara niži od ulaza). Posuto je golemim kamenim blokovima palim sa stropa. Temperatura zraka je +1 °C. Veličina dvorane je oko 100 × 50, a visina oko 20 metara. U njoj su pronađene kosti špiljskog medvjeda, a na nekima od njih i tragovi ljudskog djelovanja. Ti su nalazi pohranjeni u Dahštajnskom špiljskom muzeju. I ovdje vodič priređuje *lightshow*, a k tome oživljava i medvjeda: u jednom se trenutku na drugom kraju dvorane medvjed u prirodnoj veličini digne na stražnje noge i gromoglasno zaurla!

Kanali se iz te dvorane nastavljaju prema jugu tvoreći labirinte s dvoranama,

također bez leda. Dalje, prema sjeveru, vodi vrlo strm i nizak hodnik. Posjetitelji se spuštaju niz hodnik metalnim stubama. Ovdje se prvi put pojavljuje led. Daljnjim usponom po stubama dolazi se u dvoranu s ledom. Njezin prvi dio zove se Ledena palača, a drugi, udaljeniji, Parsifalova katedrala. To je i najljepši dio špilje. Na širokoj ledenoj podlozi, u središnjem dijelu, nalazi se ledeni stalagmit visok oko osam metara, nazvan Sveti gral. Vodič opet izvodi lightshow i pušta glazbu (Beethovenovu »Odu radosti«). Tu se nalazi najveća količina leda u špilji. Mjerenjem je ustanovljeno da debljina leda ponegdje iznosi i dvadesetak metara te da mu je starost 500 – 600 godina. Metalni put vodi sada uzbrdo prema sjeveroistoku do pozornice, gdje se nalazi i glasovir (vodič malo i zasniva) pa uz posljednje poglede na Sveti gral

VLADO BOŽIC

posjetitelji slušaju gromoglasnu glazbu Bachovih orgulja.

Dalje uzbrdo prema istoku, po metalnim nogostupima, dolazi se do posebne špiljske atrakcije – Tristanove katedrale i visećeg mosta iznad goleme jame sa svih strana okružene ledom. Slijedi još jedan

Ledeni pokrivač deo je oko 20 metara i star oko 600 godina

lightshow. Most je raspona od dvadesetak metara i s njega se pruža fantastičan vidik na sve dijelove ove ledene jame. Slijedi još pedesetak metara niskih kanala s ledom u tlu do Kapelice i zida s vratima kroz koja se izlazi iz špilje. Temperatura zraka u ledenom dijelu špilje stalno je tek malo iznad ništice, a prilikom našega posjeta bila je $0,7^{\circ}\text{C}$. Od izlaza vodi nizbrdo strma betonska staza do ulaza u špilju i livade gdje se nalazi srednja postaja žičare.

Uspon od žičare do ulaza u špilju te prolazak kroz nju i silazak do žičare vrlo su naporni, ali isplate se. Neprilika je u tome što se mora hodati predviđenom brzinom jer se svjetla u špilji automatski gasi iza posljednjeg posjetitelja. To stalno požuruje posjetitelje, što je naporno. Nova LED rasvjeta odlično je postavljena, staze su dovoljno osvijetljene za sigurno prolaženje, a dijelovi špilje u kojima se nalaze zanimljiviji fenomeni, posebno su osvijetljeni. Treba naglasiti da sva svjetla koja osvijetljavaju špilju emitiraju bijelo svjetlo, osim onih koja stvaraju *lightshow*. Boravak u špilji traje oko sat vremena.

Pogled s pozornice na Sveti Gral uz *lightshow*

Viseći most iznad jame ispunjene ledom

E, ljudi, što je nama dobro!

Planinarski pohod na Ugljan, Pašman i Dugi otok

Željko Brdal, Zagreb

Zamisao o ovom izletu javila se 2017. na višednevnom izletu HPD-a Željezničar kada smo posjetili Korčulu, Lastovo i Pelješac. Bilo je to zanimljivo iskustvo, koje je opisano u »Hrvatskom planinaru«. I ovaj put dogovoreno je da mogu računati na planinarsko-prijateljsku pomoć i podršku.

Iz Zagreba putujemo autocestom uz jedno-satno zaustavljanje tik pred Zadrom radi opskrbe najnužnijim potrepštinama za višednevni izlet. Međutim, naše planinarke obrstile su cjelokupni asortiman i ponudu s polica u »Sparu«, a čim

su izašle iz te trgovine pred njima se pojavio i Decathlon. Četiri planinarska uragana – Anita, Barbara, Danijela i Marina – u 30-ak minuta isprobale su 98% ženskog asortimana odjeće kratkih rukava ili nogavica – rezultat je bilo omanje brdašce špeceraja i modnih dodataka. Ostatak ekipe je također pokupovao sve i svašta. Alfa i omega izleta, Višnja i Ivan, nabavili su krute i tekuće sastojke za završnu feštu.

Trajekt prema Ugljanu isplovlja iz trajektno luke Gaženice. To je najfrekventnija linija na hrvatskoj obali. Premještanje luke izvan Zadra

Na putu prema Šćahu
na otoku Ugljanu

IVAN ZAGODA

rasteretilo je zadarsko središte od turističkog prometa. Ukrucavamo se na trajekt, prolazi vrijeme za polazak no trajekt se ne pokreće. Na palubu stiže obavijest da je jedan autobus ušao do pola na trajekt, a ostatak autobusa ostao je na obali. Pogađate, bio je to naš autobus, koji je pod velom intrigantnih okolnosti i argumenata na kraju ostao u pristaništu čekati sljedeći trajekt. Vijest o nesvakidašnjoj ekshibiciji našeg vozača od milja zvanog Rambo, osvanula je na web-portalima i još nekoliko dana zabavljala svekoliku javnost.

Otok Ugljan ima površinu od 50,21 km² a ubraja se među veće hrvatske otoke (7583 stanovnika). Od kopna ga dijeli Zadarski kanal, a s otokom Pašmanom povezuje ga most. Tijekom vožnje po Ugljanu uživamo u mediteranskim pejzažima, kamenim otočkim suhozidima i predivnim panoramama.

Skrećemo s magistralne ceste te parkiramo kod mjesnog groblja u zaselku Turkiji. Iz putnika se pretvaramo u planinare, konačno se osjeća opće uzbuđenje i iščekivanje. I napokon, uspon na Šćah počinje kroz zaselak pa kratko po makadamskoj

cesti. Staza se odmah počinje jače uspinjati, izmjenjuju se kamen i zemlja, kamen počinje prevladavati, ima ga u izobilju, svih veličina i oblika, vodi između suhozida, prema otočnom grebenu. Uživamo u mirisima mediteranskih biljaka lavande, smilja, brnistre, mirte...

Vodstvo dvaju »testosterona«, Ivana i Davora, preobrazilo se u četiri »estrogena« – Anitu, Barbaru, Danijelu i Marinu. Dalje nastavljam izlet pod budnim okom šoping kraljica uz trosmislena dobacivanja muških sudionika izleta.

Planinarska staza, s koje markacija skreće desno, pretvara se u pravi pravcati škraping. Nije lako, ali uz podršku četiriju planinarskih kraljica polako ali sigurno napredujem. Što reći! To je jako zahtjevna staza, naporno je, ide se sporo, oprezno, pozorno slušam upute. I prsno, i leđno, i nogama, i rukama, četveronoške po stijenama, jer na ovakvom terenu pojam staza zapravo i nema smisla. Kretanje je kombinacija penjanja, pužanja, skakanja, provlačenja, zaobilaženja, hodanja i snalaženja u stjenovitom labirintu škrapa.

Sunce piči li ga piči... a ima ga kao u priči. Znoj se cijedi, troši se voda, škrapa po škrapa, i stižemo na vrh. Iako je tek malo viši od 300 metara, vrlo je zahtjevan. Odmaramo se, utiskujemo pečate u svoje dnevničke, fotografiramo se. A onda slijedi najteži dio izleta: strmosilazni škraping. Put stavlja na kušnju sva čula i reflekse. Silazak ću pamtit i po dvostrukom akslu oko jedne stjenčuge. Kratak odmor i idemo dalje. Po silasku se potrpravamo u autobus i nastavljamo put prema Pašmanu.

Pašman je s Ugljanom još u nedavnoj prošlosti bio spojen plićinom koja se mogla pregaziti. Kanal Mali Ždrelac prokopan je 1883. za vrijeme austrougarske dominacije ovim dijelom Jadrana. Bio je širok 10 metara, a poslije je još nekoliko puta proširivan. Danas je širok 56 metara, što omogućava sigurniju i bržu plovidbu za prosječno oko dvije tisuće plovila koja dnevno prođu njime. Godine 1979. premošćen je mostom.

Evo nekoliko zanimljivosti o Pašmanu! Površina otoka je 63,34 km², a na njemu živi 2845 stanovnika (2011.). Uz Pašman struji jedna od najjačih morskih struja, koja mijenja smjer svakih 6 sati i pašmanski kanal čini najčišćim kanalom na Jadranu. U neposrednom susjedstvu Pašmana je otočić Galešnjak, jedan od svega tri otoka na svijetu u obliku srca.

IVAN ZAGODA

Kretanje po krševitom terenu na otoku Ugljanu

Kotrljamo se prema našoj otočnoj bazi te pristizemo u mjesto Kraj, gdje ćemo noćiti. Vile Kruna i Palma nalaze se na samoj plaži s vidikom na Pašmanski kanal te su okružene bogatim mediteranskim raslinjem. Odmah po dolasku krstimo ovo lijepo mjesto kupanjem na obližnjoj plaži. Kraj ovoga prvog dana obilježile su šetnje dviju skupina planinara prema Tkonu i Pašmanu u potrazi za hladnim pivom. No, umjesto piva, potraga je bila usmjerena prema nalaženju pravog puta po noći. Ukratko, put natrag skratio je vlasnik picerije koji je svojim vozilom dostavio zalutale planinare u Kraj, na opći spavanac.

Sutradan ustajemo rano i upućujemo se brodom Tri Marije na Dugi otok. Kada je kapetan broda rekao da je brod građen iste godine kada je rođen Oton Iveković (1869.), svima je nakratko zastao dah. Navlačimo majice dugih rukava jer je plovidba na otvorenoj palubi sve samo ne topla. Prolazimo pokraj Kornata. I paf: palubom se iznenada zaorila pjesma »Sretan ti rođendan Anita!«. Upravo u tom trenutku bili smo nadomak slikovite hridi zvane Tanjurić.

Nakon nekih tri sata plovidbe pristizemo u uvalu Telašćicu na Dugom otoku. Dugi otok nije

samo najduži nego je i najveći otok u zadarskom arhipelagu. Površina mu je 114 km², a ima 1655 stanovnika. Duljina obale je 170,7 km, što ga, uz Pag čini našim najrazvedenijim otokom. Prilikom uplovljavanja u luku svi putnici ostaju zatečeni smeđom linijom koja se proteže duž obale. Nažalost, ta smeđa traka nije cesta već je šuma koju je napao kukac potkornjak, tj. mrtva šuma. Obala je pretežito niska, s brojnim pješčanim

Vidik s vrha Orljaka na plavetnilo mora

Put prema vrhovima otoka Pašmana

IVAN ZAGODA
IVAN ZAGODA

44. paralela sjeverne geografske širine

uvalama, no na zapadnoj strani javljaju se visoki i strmi strmci (klifovi). Jugoistočni dio otoka (6706 ha) zaštićen je od 1988. kao park prirode. Njegove granice obuhvaćaju zaljev Telaščicu, strmce na zapadnoj obali te bočato jezero Mir.

Planinarskim korakom uspinjemo se na uzvišene Grpašćak (161 m), uz čiji je rub najveća dubina mora (85 m). Nakon brzopotezne kave, autobusom se kotrljamo po cesti Savar – Luka do napuštenoga kamenoloma gdje je početna točka za uspon na Orljak. Planinarska staza je kozji put, mediteranska šikara. Put je zarastao i prepun netaknutih paukovihi mreža. Staza se uspinje do izlaska na prijevoj. Lijevo se odvaja markacija za vrh Oštrovicu (275 m, 5 minuta hoda), na drugu se stranu otoka spušta put prema Strašnoj peći, a naš put nastavlja ravno krševitim hrptom do mjesta gdje se desno odvaja drugi put za Strašnu peć i uvalu Kalac.

Staza je i dalje kozji put, a zapravo stjenoviti teren s kamenjem svih mogućih oblika i veličina. Nije to pretjerano zahtjevno, ali je potreban oprez. Staza je dobro označena pa orijentacija nije teška. Nakon nekog vremena uspon prestaje i staza vodi po istoj nadmorskoj visini, da bi se potom spustila najprije blago nizbrdo, a zatim nastavila kratkim usponom na vrh Orljak (301 m). Mic po mic stižemo na vrh.

Odmor, okrpjeka i fotografiranje ispunjavaju vrijeme na vrhu. Silazimo također oprezno, korak po korak. Ukcavamo se ponovno u autobus i njime idemo u mjesto Sali gdje nas čeka brodar s ručkom. Na jelovniku su, naravno, riba, blitva i

crno vino. Dio ekipe koristi priliku za brzopotezni kupanac, a zatim slijedi nastavak plovidbe prema otoku Pašmanu. Pri povratku plovimo u blizini manjih otočića Košara, Žižanj i Gangaro.

Pristajemo u naš Kraj, a po dolasku do prenoćišta naš je Rambo dokazao da ima stila. Naime, ovdje nas je dočekala domaćica s pravom pravcatom tortom i svjećicama za slavljenicu, koja je uz opće oduševljenje nazočnih po drugi put rezala tortu.

Treći dan namijenjen je usponu na Veliki Bokolj (274 m), najviši vrh Pašmana. Vozimo se do Dobropoljane, odakle započinje uspon prema Velikom Bokolju. Uspon je jednostavan: najprije se ide po asfaltu, a poslije po kolnom putu. Na vrhu je podignut kružni zidić koji podsjeća na ostatke ruševne utvrde, a služi kao jednostavan vidikovac.

Nakon fotografiranja i uživanja u vidicima na zadarsko otočje vraćamo se drugom trasom, mimo crkvice Gospe Loretske na vrhu Malom Bokolju (164 m). Jedna se skupina popela do crkvice po križnom putu i uporno zvonila crkvenim zvonom, a druga produžila do mjesta Banj, kamo su se i zvonari spustili pola sata poslije. Kroz Banj prolazi 44. paralela sjeverne geografske širine, što je označeno na cesti, uz veliku markaciju.

Doručak, ukrcaj u autobus i put Preka. Tamo kratka kava i razgledavanje. I po dolasku u Zadar isto tako imamo slobodno vrijeme za obilazak Staroga grada, Morskih orgulja i Pozdrava Suncu. U Zagreb smo se vratili u večernjim satima, sretni i zadovoljni ovim predivnim četverodnevničnim izletom.

Opis Gospodske špilje iz 1885. godine

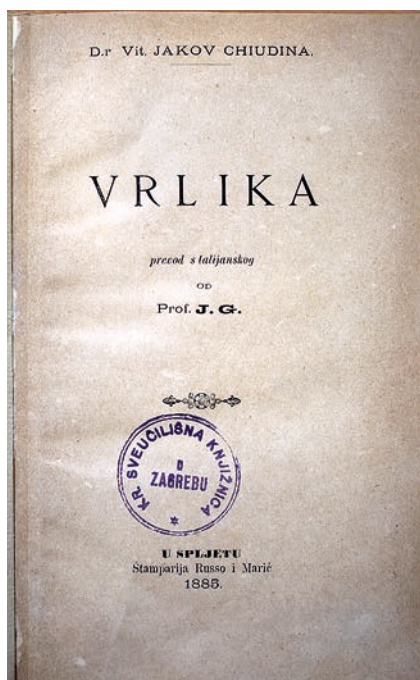
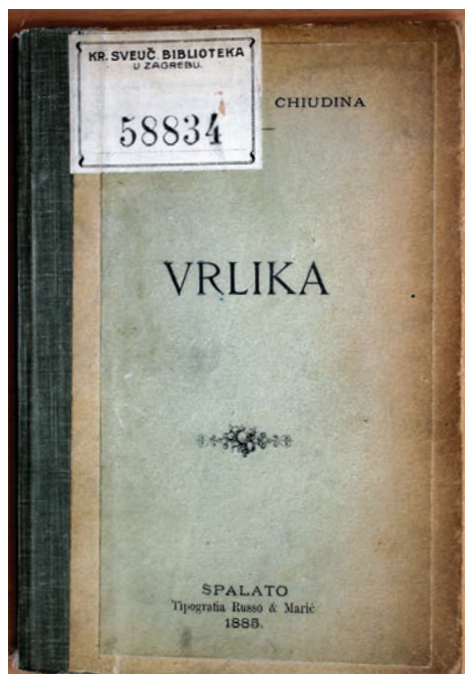
Vlado Božić, Zagreb

Povod za pisanje ovoga članka našao sam u članku Alana Čaplara »Najstarija planinarska knjiga na svijetu« (Hrvatski planinar, br. 5/2018, str. 215). U uvodnom dijelu Čaplar je naveo povijesno važna planinarska književna djela objavljena u Hrvatskoj prije početka izlaženja časopisa Hrvatski planinar 1898., tj. od sredine do konca 19. stoljeća. Spomenuo je opis penjačkog uspona Dragoje Jarnević na Okić 1843., putopis »Zora na Učki« Avelina Čepulića iz 1852. i »Spomenicu HPD-a« iz 1884. Kao speleolog, smatram da vrijedi spomenuti i opis Gospodske špilje, objavljen 1885.

Riječ je o dvije knjižice istog naslova – »Vrlika«. Jedna je pisana talijanskim jezikom na 37 stranica, a druga hrvatskim na 42 stranice. Obje su tiskane 1885. u tiskari Russo i Marić u Splitu.

Autor knjižica je dr. Giacomo ili Jakov Chiudina. Najprije je, u ožujku te godine, tiskana talijanska inačica, a poslije nekoliko mjeseci i hrvatska. Naslov izvornoga Chiudinina teksta bio je »La borgata di Verlicca« (Selo Vrlika), ali je za tisak naziv promijenjen u »Vrlika«. Taj je tekst imao 13 stranica.

Zanimljivost je hrvatske inačice u tome što se na prve 34 stranice nalazi tekst »Vrlika«, a na sljedećim stranicama osvrta na taj tekst, pisani od 7. travnja do 10. lipnja 1855. Opisani su povijest i znamenitosti mjesta Vrlike s okolicom. U talijanskoj se inačici nalazi poglavlje »Visita alla grotta Vrlika«, a u hrvatskoj poglavlje »Pohod Vrličke pećine«, u kojem je opisana špilja koja se danas naziva Gospodskom špiljom. Tekst je s talijanskoga na hrvatski preveo profesor J. G. iz Splita.

Naslovnice objui knjižica

Poglavlje »Pohod Vrličke pećine« objavio je 20 godina poslije (1905.) i prirodoslovac Dragutin Hirc u svom »Prirodnom zemljopisu Hrvatske«, na samo dvije i pol stranice. Hrvatski su speleolozi dugo znali samo za taj Hirčev tekst, a izvorni im nije bio poznat.

Jakov Chiudina ili Ćudina (Filipjakov, danas Sveti Filip i Jakov, 1826. – Split, 1900.) bio je publicist, povjesničar i prevoditelj. Studij prava s doktoratom završio je u Italiji. Najveći dio života proveo je u Splitu radeći kao javni bilježnik. Objavio je više od stotinu radova, a bio je dopisni član talijanske, srpske, ruske, francuske i engleske akademije. Dobitnik je više odlikovanja. Chiudina je »kulturno i politički bio autonomaš i talijanski orijentiran, ne odričući se svoje slavenske pripadnosti« (Karmen Milačić, 1993.).

Opisao je događaj koji se zbilo 30 godina prije no što su knjižice objavljene, tj. 1855., kad je bio jedan iz »zboru gospode« prebjegle iz Splita u Vrliku, s namjerom da izbjegn timeru koja je tada harala Dalmacijom. Očekujući prestanak opasnosti od kolere, »gospoda« su u dokolici razgledavala vrlički kraj i pritom više puta posjetila špilju. Zato je i prozvana Gospodskom.

No, to nisu bili prvi posjeti toj špilji. Prvi ju je 1776. posjetio i opisao Ivan Lovrić (pretisak 1948.), ali to Chiudina nije spomenuo. Ipak, zabilježio je da špilju posjećuju znatiželjnici, jer je već bila, kako kaže, »znamenita«. Špilju su nakon Chiudine posjećivali i istraživali mnogi drugi, što potvrđuje dugačak popis literature o njoj. Među ostalima, istraživali su je mnogo poslije i članovi Speleološkog odsjeka HPD-a Željezničar, te je fotografirali. Pritom su snimili i mjesta koja je opisao Chiudina.

Doživljaj je Chiudina opisao ovako (tekst iz knjižice izdane 1885.):

»Godine 1855. harala je kolera po Dalmaciji. Odabrani zbor gospode i gospoja bijaše pribjegao u Vrliku. Megju timer i ja sam se nahodio, te jednom predložih društvu, da bi pohodili Vrličku pećinu. Svi na to pristaše i krenusmo.

Nekoliko milja daleko od Vrlike, napram granici Turske, izmegju raznijeh vrela, iz kojijeh postaje rijeka Cetina, leži jedno jezerce, kome strmenita hrid vodi, i gdje se, iz jedne provalije neprestano bistra voda slijeva. Okolo tog jezera vijuga se jedna brdska oputina, koja – kroz jedno ždrijelo što se sve više sužava – vodi k uzanu oknu,

IV.

Pohod Vrličke Pećine.

Neznamo dali bi se onaj, koji bude čitao čarobni opis ove pećine, više divio uzvišenoj umjetnosti koju je sama narav u njoj satvorila, ili bi više protrnuo ušav na krilima fantazije u mračna skrovišta njezina. Doisto strašnija od nje ne može da bude ni ona glasovita crna špilja Bengalska, u koju nečovječni *Nabab Seracia Daula* bijaše zatvorio 146 sužanja one pomorske čete, koja bijaše dojedrila iz Englezke da ga s prijestola zbaci. I isti *Dante Alighieri*, da je vidio bude, nebi bio ni časa počasio a da je, zbog nezine grozote, u svome Paklu ne opjeva.

Ulaz u Gospodsku špilju

Veliki bijeli stalagmit u Prvoj dvorani

kroz koje tama, sa svojim strašilima, iznutra ti se grozi. To su ti vrata glasovite pećine.

Predvodio nas je jedan hajduk, po imenu Šaraban. On je išao naprijed s buktećom borovom zubljom u ruci, a ja i mnogi drugi od društva nošasmo za njim goručenih cjepanica lučevine. (...)

Da štioć sliku ovog prirodnog čudesa lakše sebi predstavi, nužno je da pećinu podijelim u sprednju i stražnju, te u četiri prostorije, nalik na četiri dvorane, i u tolike zavlake poput klijetih. Sprednja pećina ima četiri dvorane.

(Prva dvorana) – Ova je ukrašena preubavim kapljivim gomilicama, uprav veličanstvenim, kapljivim stupovima raznolikim do 16 m visokim, sa tri omanje klijeti i jednim strmenim brežuljkom na srijedi. Pravo prirodno čudo.

(Druga dvorana) – Lijevo se vijuč stiže se u drugu dvoranu (...) zamjerita su tude jedna veličanstvena vrata sastavljena od dvaju ogromnijih stupova, koje kapljeva nije mogla savršenije niti veličanstvenije stvoriti. Uprav se je diviti umjetničkom slogu i skladu samotvorne prirode. Rapavo nebo sastoji se od svjetlucajućeg kamenja, a zidovi su u prečisti kristal obučeni.

(Treća dvorana) – Ova šupljina, divna je s ubavih lokvica, šiljastijih stupova, lukova, mostova, trijemova i jednog ponora. (...) Po mramornome podu hodah motreći čudnovat sastav siga, na raznolike načine izljevanih, neki od kojih tako su garavi, da te, gledajući ih, jeza spopada.

(Četvrta dvorana) – Ova je odveć nepravilna, a prostrana je 26 metara i 40 cent.

(Stražnja pećina) – Na izmaku četvrte dvorane otpočinje stražnja pećina. To je jedna puzava nizbrdica, od kojih 128 metara duljine.

Vigjoh tu dva stupa, koja nazvah Herkulanovim stupovima, jer do tad niko se ne usudi da mimo njih progje.

To vam je neka vrst ogromnog i veličanstvenog podzemnog potkopa, kroz koji se vode, zimi kad nabreknu, izljevaju u vrelu rijeke.

Mukom i pomoću konopa spustih se dolje u jednu veliku dvoranu. Njeno tle bijaše pokrito badovima glibine i mecke. Šljegoh malo dalje: strahovite vratolomi, puste odvaline stienja, nečista močvar, zamrla svjetlost, koja sve u naokolo nekim tugaljivim blijedilom pokriva, mrzlost, koja ti se

VLADO BOŽIĆ
VLADO BOŽIĆ

Vrata u Drugoj dvorani

Garavi (crni) saljevi s bijelim stalagmitima

do mozga uvlači – pred takijem prizorima čovjeka strah spopada.

Prevalih tako 12 svodova iliti uvlaka, dok nakon uru i po truda dogjoh do jednog izvora, koji je pravi istočnik Cetine, i koji kad s preobilnosti vode nabrekne, razlije se u taj podzemni potkop, što sačinjava glavno vrelo rijeke Cetine. Ovdje pećina dovršuje. Veliko jedno začelje navješćuje da se dalje ne može.

Umoran sjedoh na rub izvora. Bacah listića cigaret-papira, da vidim na koju stranu voda

odlazi, i vigjoh da se kreće put istoka. Bacah zatijem mrvice kruha, nebi li ugledao kakovijeh riba, ali ne opazih ništa.

Tu oprah blatne i malo okrvavljene noge, pa istegoh kuburu i opalih. Grom za tmastne noćne oluje ne razliježe se takom silinom niti je kader da zagluši toliko, koliko pucanj kubure u toj strašnoj pećini. (...)

Napokon, da ostavim na stijeni pećine, koja nad izvorom stoji, kakvu spomen mojega pohoda, izvukoh nož i s njim urezah ovelikim slovima

Prostrana dvorana ispred »puzave nizbrdice«

VLADO BOŽIĆ

sljedeće riječi: »Del giovine animusu, serba o visitature, grato ricordo« (Pohodniče, smjela mladića sjećaj se prijatno).

Vrativši se

Ne l' aere dolce, che dal sol si allegra*)

(Na slatki zrak, štono se suncem veseli)

*) Dante, Pakao, VII Pjevanje, Stih 22

bijah primljen velikom radosti sa strane prijateljskog društva, kojem, sjevši za gotovu sofu, pripovijedah što sam vidio«.

Kao što sam spomenuo, zanimljivost je knjižice i u tome što je iza Chiudinina teksta tiskano poglavlje pod naslovom »Ocijene«, u kojem su prikazani komentari na objavljeno djelo »Vrlika«, i to:

- u Trstu: Il Cittadino, br. 96, od 7. travnja 1885.
- u Rijeci: La Bilancia, br. 77, od 7. travnja 1885.
- u Trstu: Alaburda, br. 99, od 10. lipnja 1885.
- u Splitu: La Difesa, br. 30, od 13. travnja 1885.
- u Zadru: Srpski list, br. 13, od 2. (14.) travnja 1885.
- u Zadru: Književni list, br. 8, od 15. travnja 1885.
- u Zadru: Il Dalmata, br. 40, od 26. svibnja 1885.
- u Cetinju: Književni list Crnogorka, br. 14, god. 1885. (najdetaljnije prenosi opis špilje)
- u Splitu: Draškov raboš, br. 37, od 3. (15.) travnja 1885.
- u Zagrebu: A. Šimonić: »Vrlika od Jakova viteza Čudine«, Narodni list, 24 (1885.), br. 94.

Na posljednjoj stranici knjižice tiskana je zahvalnica pod brojem 485, koju je »Vrličko Općinsko Zastupstvo upravilo zaslužnom Vitezu Chiudini«:

»Vrlika, 8. Aprila 1885.

OPĆINSKO ZASTUPSTVO:

načelnik

J. Kulišić

Prisjednici

S. Begović N. Ristović

Prejasnom i Veleučenom Gospodinu

D.ru Jakovu Chiudini

Vitezu Kraljevskog Takovskog Srpskog Ordena i Crnogorskog Knjaževskog Reda Danila I., a članu raznih književnih Društva, C. K. Bilježnika (...)«

VLADO BOŽIĆ

»Puzava nizbrdica« između Herkulanovih stupova – početak vertikale od 17 metara

No, to nije sve. U opisu manastira Dragovića, istočno od Vrlike, Chiudina je na 31. stranici opisao i špilju iz koje istječe rječica Dragović. Evo što piše:

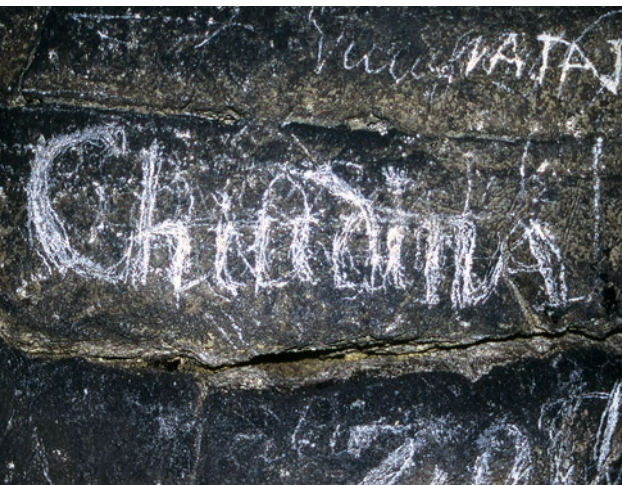
»U toj zabiti bje sagragjen stari Dragovički manastir. Iznad njega, okolo 100 metara u vis, ima jedna pećina. Pristup k njoj odveć je trudan zbog uzpristosti i krševitosti planine. Ulazi se u nju kroz jednu tijesnu šupljotinu, dočim unutra imade širokijih prostorija. Sa svodova njezinijeh spušta se mnoštvo stalaktita. Hoće se da u dnu iste imade jezero, iz kojeg se ragja spomenuta rječica Dragović, i da to stoji u svezi sa ponorima Livanjskog polja (u Bosni). To se sve od tuda izvodi što se Dragović znatno udeblja kad se na Livanjsko polje velike kiše izliju«.

Jezero na kraju Chiudinina puta, danas nazvano Sjeverni sifon

Na staroj topografskoj karti rijeke Cetine i novoj karti Peručkoga jezera, na istočnoj strani jezera, malo južnije od sela Koljane, mogu se naći oznake za zaselak Dragović te za stari i novi manastir Dragović. Taj je dio korita rijeke Cetine sada

potopljen, a s njime i ostaci starog manastira te ulaz u špilju. Speleolozi su špilju istražili 2011., kad je razina vode u jezeru bila niska, a nazvali su je Špilja kod manastira Dragović. Prema nacrtu iz arhive SO HPD-a Željezničar, duga je 118 m.

VLADO BOŽIĆ

U stijeni ugraviran natpis Chiudina

Literatura

- Ivan Lovrić, 1948: Poglavlje »Špilja nad prvim izvorom Cetine« u knjizi »Bilješke o Putu po Dalmaciji opata Alberta Fortisa i Život Stanislava Sočivice«, Zagreb, str. 11-20
- Giacomo Chiudina, 1885: Visita alla grotta Vrlika, Vrlika, Spalato, str. 1-37
- Jakov Chiudina, 1885: Pohod Vrličke pećine, Vrlika, u Spljetu, str. 1-42
- Jakov Chiudina, 1905: »Pohod Vrličke pećine (špilje)«, poglavlje u knjizi »Prirodni zemljopis Hrvatske« Dragutina Hirca, Zagreb, str. 588-590
- Karmen Milačić, 1993: »Čudina, Jakov«, Hrvatski biografski leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža 2009. – 2017.

Planinarenje kao igra

Otkrivanje ljepota Crne Gore i Albanije

Hrvoje Tržić, Našice

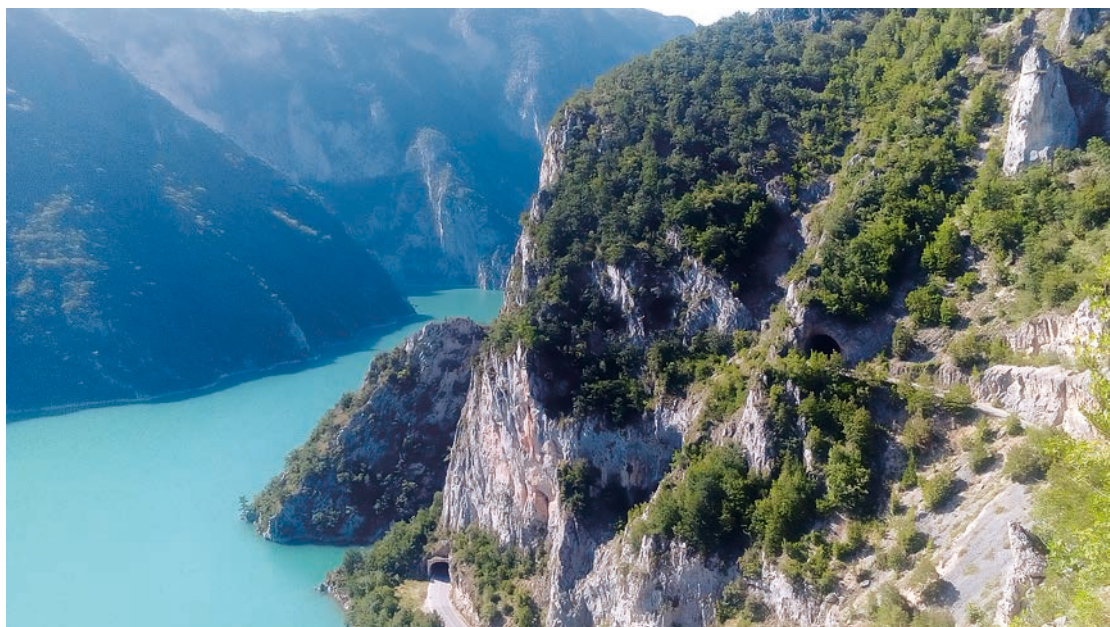
Čovjek je djelatno i radno biće koje ima potrebu za stvaranjem. »Homo faber« filozofski je pojam koji označava jednu od iskonskih osobina naše vrste, a to je rad koji izgrađuje pojedinca, a time i društvo. No, i rad ima svoja ograničenja, a prati ga uvijek i pitanje motivacije i nagrade za uloženi trud. Planinari dobro znaju da se odgovor ne krije u nagomilavanju materijalne imovine, već u uživanju u stvarima koje nas čine sretnima i koje naš život čine potpunim. Planinari se često umore penjući se na neki vrh, ali se istodobno odmore duhovno i umno. Takav način odmora u prirodi također je nagrada za rad i stvaranje. Ujedno se odlazak u prirodu može promatrati i kao bijeg, nadgradnja i uspostava ravnoteže između »homo fabera«, kojeg karakterizira svakodnevni stres, i čovjeka koji traži odmor i mir.

U filozofiji je također poznat i pojam »homo ludens«, koji označuje čovjeka koji se igra. Čovjek je

čovjek jedino ako u duši ostane dijete i ako se igra. Granica između »homo fabera« i »homo ludensa« vrlo je tanka i pomiče se iz jedne domene u drugu. Zapravo, jedno bez drugoga ne može postojati, jer kad se »homo faber« umori, ostaje »homo ludens«, i obrnuto. Može se reći da je »homo ludens« uzrok i posljedica »homo fabera« i nagrada za rad.

Planinarstvo doista jest jedinstvena igra čovjeka i prirode te najljepša nagrada suvremenom čovjeku, odmor i prizma u kojoj ostaje dijete i pronalazi svoj put, drugu, opušteniju dimenziju, kojoj se rado vraća čim postane zaljubljen u planine. To je igra i za djecu i za odrasle, no ona ima svoja pravila, koja se moraju poštivati. Nije potrebno ovdje nabrajati što sve planinarstvo može pružiti ljudima, kako u sportskom, zdravstvenom, estetskom, psihološkom, tako i u duhovnom smislu.

Željni odmora i novih doživljaja nas osmero članova PD-a Krndija zaputili smo se ovaj put

Kanjon rijeke Tare

HRVOJE TRŽIĆ

Šareni pasovi

u brdovitu Bosnu i Hercegovinu i još brdovitiju Crnu Goru. Za vrijeme vožnje kroz BiH pogledi su nam stalno uprti prema planinama na kojima smo već bili ili ćemo tek biti. Na granici BiH i Crne Gore otkrivaju nam se nestvarne ljepote triju rijeka: Pive, Tare i Drine. Zavojite, uske ceste prate duboke kanjone Pive i Tare, sastavnicâ Drine. Tirkizna boja Tare ljeska se na suncu u najdubljem kanjonu u Europi i drugom najvećem na svijetu, nakon američkoga Grand Canyona. Kanjon Tare dubok je na jednom mjestu čak 1300 metara. Zaustavljamo se na tim nestvarnim mjestima kako bismo uvijekječili čarobne trenutke.

Izgradnja mostova i tunela kroz ove nepriступačne planine bila je nedvojbeno velik izazov. Posebno je impresivan most na Đurđevića Tari. Osim mosta, naše poglede privlače i atraktivne zipline žičare preko rijeke koje će poslije isprobati veći dio naše ekipe.

I tako... most po most, tunel po tunel, uspijemo se vozilom do prostranih durmitorskih pašnjaka. Na njima je mnogo stoke pa nam se čini da smo se vratili u neka stara, dobra vremena. Nepregledna stada krava, ovaca, koza i konja znak su da smo već na zelenoj visoravni po kojoj je Durmitor poznat. Oduševljavaju nas

raskošni reljefni oblici. Prelazimo uskom cestom preko Sedla dok nad nama strše najviši vrhovi Durmitora. Pojedini durmitorski krajolici podsjećaju nas na naš mitski Velebit.

Noćit ćemo u Žabljaku, žarištu planinskog turizma Crne Gore. To mjesto danas živi isključivo od turizma. Mnogobrojne zanimljive kućice čekaju ovdje svoje goste koji žele osjetiti dah Durmitora. Smještamo se u jednoj od njih te obogaćeni lijepim prizorima i svježim zrakom od kojeg se dobro spava brzo tonemo u san.

Sutradan nas očekuje naš prvi i glavni cilj, najviši vrh Durmitora, Bobotov kuk (2523 m). Zbog značenja Durmitora u narodnoj svijesti Crnogoraca, mnogi ga smatraju najvišim vrhom Crne Gore, iako je vrh Zla Kolata (2534 m) u Prokletijama 11 metara viši.

Sviće predivno, sunčano jutro. Ne odugovlačimo s pripremom, već rano krećemo prema prijevodu s kojeg ćemo započeti uspon. Put kojim ćemo ići jedna je od najčešćih varijanti uspona na vrh. S visine od 1900 metara pružaju se već vrlo dojmivi vidici. Okružuju nas kameniti vrhovi, pašnjaci, ledenjačka jezera i skromna zelena vegetacija koju uljepšava šaroliko cvijeće. Igra s planinom počinje prvom sajlom. Nalazimo i krpice odležanog snijega kojemu istječe rok trajanja.

Budući da smo malena, ali složna i ujednačena skupina, krećemo se lako, uživajući u svakom detalju. Fotografiramo cvijeće, kamene skulpture i stazicu kojom prolaze mnogobrojni planinari. Slijeva nam pogled privlači vrh Prutaš, ispresijecan sivim, kamenim pojasevima koji se slažu jedan na drugoga grleći travnate pojase koje je probudilo proljeće. U dolini se vidi ledenjačko jezero Zeleni vir. Takvih je jezera ovdje mnogo. Domaćini ih zovu gorskim očima jer gledana iz zraka izgledaju kao modre zjenice planine. Ovdje počinje igra s pravim strminama, no nakon gotovo tri sata hoda ponovo smo na istoj nadmorskoj visini kao i na prijevoju s kojega smo pošli.

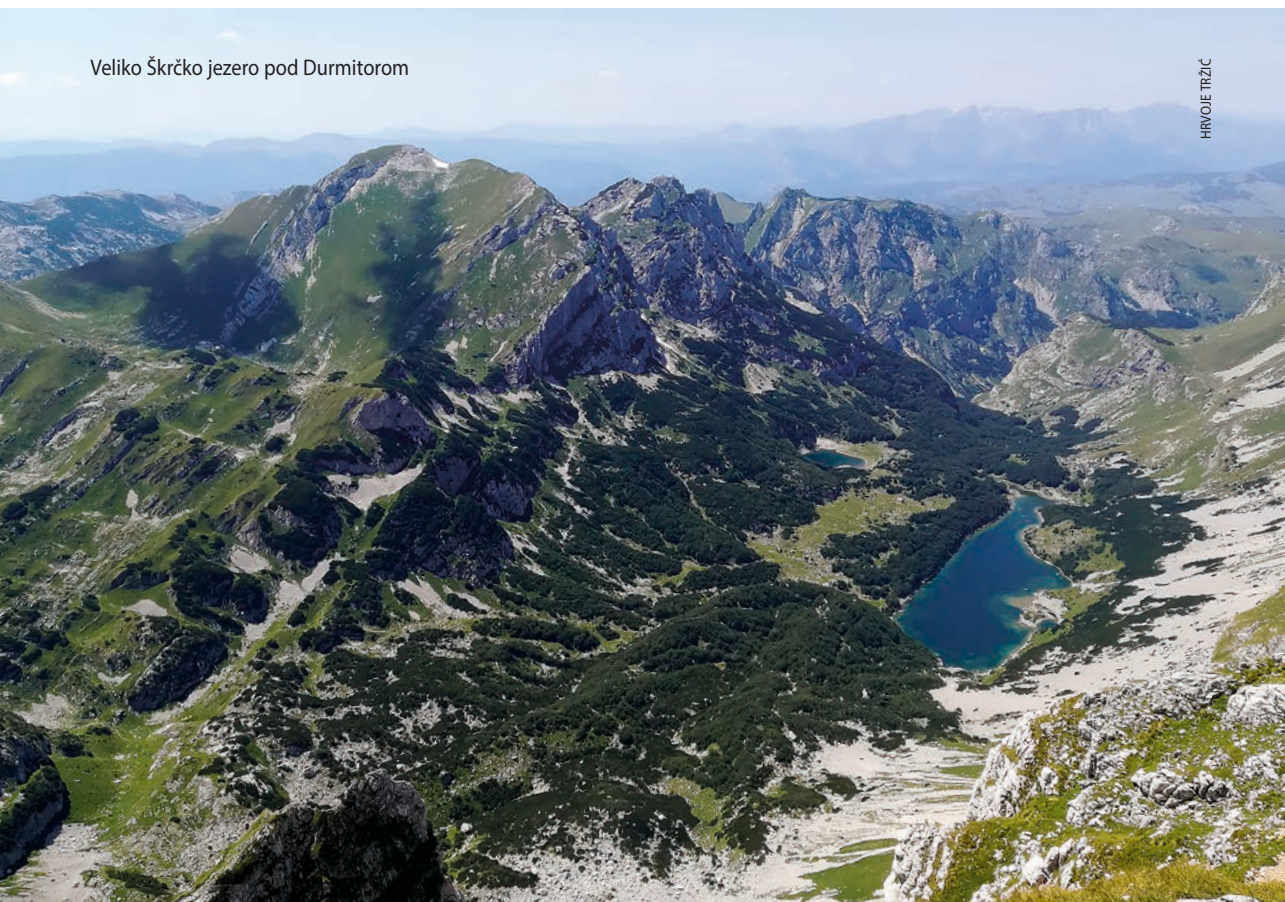
Razdvajamo se u dvije skupine i krećemo prema vrhu. Sve nam je bliži, a mi smo sve oprezniji. Pristup Bobotovu kuku osiguran je sajlama i razmjerno je zahtjevan. Nasreću, našoj mladoj i raspoloženoj ekipi to ne predstavlja teškoću pa

lako i brzo stižemo na vrh. Nekima je ovo prvi uspon na vrh viši od 2000 metara. Svi smo ponosni na njih, kao što su i oni ponosni na sebe. Ekipa je bila vrlo poticajna i motivirajuća pa smo bodrili jedni druge kada je to trebalo.

Legao sam na kamen i gotovo zaspao od miline, a dotle je Marko razgovarao s planinarima koji su upravo stigli na vrh. Na vrhu sunce igra svoj ples dodatno ugrijavajući vrele stijene koje su utočište planinarima u meditaciji. Priroda je milostiva pa je planinarska igra bezbrižna i ugodna. Modro, ledenjačko, Škrčko jezero s te visine izgleda kao iglica. Prostrani se prizori slažu poput nestvarnog mozaika.

Vrijeme brzo prolazi i moramo početi oprežno silaziti. Bobotov kuk već nam se za nekoliko trenutaka činio tako udaljenim, a njegov kameniti vrh strahovito nepristupačnim. Ponovno se razdvajamo u dvije skupine: jedna će se vratiti do Sedla, a druga sići pješice u Žabljak.

Veliko Škrčko jezero pod Durmitorom

HRVOJE TRŽIĆ

Naši čanci na Bobotovu kuku

Putem zbrajamo dojmove. S našim silaskom kao da je nebeski gospodar spustio svoj plašt nad planinom. Predstava i igra završile su i vrijeme se naglo mijenja. Naoblačilo se i sada sve izgleda drugačije.

Naši domaćini u Žabljaku vrlo su gostoljubivi pa nas časte svojim pričama. Hrana koju pripremaju za prste je polizati, a našim nepamćima to vrlo godi.

Sutradan obilazimo poučnom stazom poznato Crno jezero, koje se idealno uklapa u durmitorski pejzaž. Neki su se poželjeli i okupati, no želja će

im biti ispunjena tek poslije. Dan je idealan za odmaranje pa nikamo ne žurimo. Poslijepodne se razdvajamo: s jednim ću kolegom na Crvenu gredu, jedan od brojnih durmitorskih vrhova, a ostali će sići u kanjon Tare kako bi još malo uživali u moći rijeke.

Premda smo mislili da je staza do Crvene grede laka i kratka, odjednom su šumu i puteljke zamijenile strme litice, na kojima smo koristili i ruke. No, i to svladavamo vrlo brzo pa uskoro gledamo Žabljak kao na dlanu. S vrha se lijepo vidi i Crno jezero s mnogo kupaca pa u povratku svraćamo do njega kako bismo izmjerili temperaturu vode.

Nastavljajući svoj put prema jugu zastajemo kod mosta na Đurđevića Tari, reprezentativnog djela suvremene arhitekture. Želimo isprobati zipline žičaru. Sprema se kiša pa se žurimo prema polaznoj točki vrtoglavog spusta dok nam srca kucaju sto na sat. U glavama nam se roje razne misli, ali čvrsto smo odlučili da se spustimo niz žicu preko rijeke. Osjećaj je neopisiv, emocije su na vrhuncu, a sreća je opipljiva. Tko nije pokušao, ne zna što propušta.

Vidik s Bobotova kuka

HRVOJE TRŽIĆ

Posjećujemo i Biogradsku goru, nacionalni park poznat po jedinstvenoj prašumi. Ovdje se također nalazi veliko jezero. Istražit ćemo ga drvenim čamcem na vesla. Vrlo oprezno veslamo jer svaki pogrešan zaveslaj može završiti upoznavanjem jezera na način koji ne bismo željeli.

Put nas dalje vodi do Plava, malog mjesta blizu razmeđa Crne Gore i Albanije. Smještamo se pored močvarnog jezera oko kojeg se vrti turistička ponuda toga mjesta. Žabe krekeću, jezero vrvi pastrvama i pticama. Okruženi smo planinama, a neistražene Prokletije skrivaju se iza pitomih brežuljaka. Nakon razgledavanja lijepog mjesta trebao je uslijediti uspon na naš drugi glavni cilj, Maja Rosit, drugi najviši vrh crnogorskih Prokletija, ali vrijeme nam nije bilo naklonjeno pa moramo promijeniti plan. Nebo se zatvorilo sa svih strana i poprimilo tamnosivu boju, a ujutro nas je dočekaao i pljusak.

Naposljetku biramo rezervnu varijantu prolaska kroz Prokletije, obilazak Albanije, posjet crnogorskom primorju i uspon na Lovćen. U Albaniji nas očaravaju zavojite ceste građene visoko u planinama. Malo planinâ, malo vodenog carstva i tako kroz cijelu Albaniju, zemlju povijesnog junaka Skenderbega. Često se zaustavljamo radi fotografiranja jer tko zna kad ćemo se opet naći ovdje. Klima već pomalo prelazi iz planinske u mediteransku, o čemu svjedoče sve glasnjiji cvrčci. Kad smo već tu, vraćamo se i do Skadarskog jezera, najvećega na Balkanu. Netko neupućen možda bi stojeći na obali pomislio da je pred njime more. Jezero je veoma bogato životinjskim i biljnim vrstama.

Ubrzo smo ponovno u Crnoj Gori, ovaj put s primorske strane. Nižu se predivna Budva, otočić Sveti Stefan i Kotor. Crnogorski se turizam intenzivno razvija i mnogo se ulaže u infrastrukturu. Smještamo se nadomak Kotora i Tivta te uživamo u ponudi lijepih plaža Kotorskog zaljeva. I ovdje se more stapa s planinama koje su nam sljedeći cilj. Naš svestrani vodič i organizator Boris vodit će nas sutradan na Lovćen.

Polazimo rano zbog najavljenih vrućina te se kroz gustu šumu penjemo na 1600 metara, na Jezerski vrh, najljepši vrh Lovćena, na kojem je sagrađen jedinstven mauzolej kneza Njegoša. Uživamo u ljubaznosti domaćina, vidicima na Jadransko more i ljepoti nepreglednih planina.

HRVOJE TRŽIĆ

Oblaci nad Plavskim jezerom

Na silasku nam se otvaraju vidici na cijeli Kotorski zaljev, s Kotorom u srcu. Grad je opasan moćnim zidinama, a po svojoj staroj jezgri sličan je Dubrovniku. Gradskim ulicama i trgovima odjekuju različiti jezici jer je vrhunac turističke sezone. Zadovoljni viđenim i doživljenim još malo uživamo u morskim avanturama kotorskih plaža.

Planinarske igre polako završavaju i teško se opraštamo s krajem koji nam je toliko mnogo pokazao. Pred nama su opet veličanstvene rijeke na granici BiH i Crne Gore. Blizu je i Nacionalni park Sutjeska i mjesto čuvene bitke iz Drugoga svjetskog rata, koje nismo željeli propustiti. Obilazimo spomen-područje te udivljeni promatramo maglovite planine i neke od najviših bosanskih vrhova. Ovdje je i ishodište za uspon na Maglič, najviši vrh BiH. U povratku još posjećujemo i gradić Tešanj, penjemo se na tvrđavu i uživamo u povijesnoj prezentaciji osmanlijskog doba.

Neki članovi već čeznutljivo pitaju kad ćemo poduzeti sljedeći takav ili sličan izlet. Bio je to prekrasan izlet u punom smislu riječi. Spoj planine i mora, turističkih, povijesnih i kulturnih sadržaja, ljubaznih domaćina te dokaz da planinarstvo zaista ne poznaje granice. Jedva čekamo da iskusimo nove igre čovjeka i prirode na brojnim planinama i putovanjima koje čekaju na nas.

Umor prolazi, zadovoljstvo ostaje!

Jasna Kosović (1937. – 2019.)

U Zagrebu je u četvrtak, 31. siječnja 2019., preminula Jasna Kosović (Bingula), dugogodišnja članica HPD-a Zagreb-Matica.

Rođena je u Vukovaru 24. rujna 1937. Nakon gimnazije u Vukovaru završila je prvi stupanj na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu i otada je do umirovljenja radila kao nastavnica matematike i fizike. Učlanila se u HPD Zagreb-Matica 1987., a nedugo potom i u PD Zanatlija, Zagreb. Četiri je godine bila tajnica PD-a Zanatlija, a nastavljajući planinarsko djelovanje u HPD-u Zagreb-Matica, od 2000. do 2006. dopredsjednica toga društva. Članica je Sekcije društvenih izleta (SDI) i od 1995. do 1999. njezina pročelnica. Planinarsku školu završila je 1990., a također i školu za planinarske vodiče društvenih izleta. Vodila je brojne izlete SDI-ja. Nakon završenog tečaja za markaciste 1995. intenzivno se bavila markiranjem i održavanjem Goranskoga planinarskog puta (GPP-a). Na terenskoj obradi toga puta radila je sa suprugom Marijanom i najbližim suradnicima više od 20 godina. Autorica je teksta Vodiča i Dnevnika GPP-a. U svojem planinarskom društvu djelovala je od 2008. do 2011. kao predsjednica Komisije za markiranje i planinarske putove. Organizirala je 125 markacijskih akcija i sudjelovala u njima.

Od 2005. do 2014. obavljala je dužnost pročelnice Komisije za planinarske putove HPS-a. U okviru te Komisije bila je zadužena za planinarske putove na području Slavonije. Snimila je GPS uređajem sve planinarske putove na području Slavonije, Moslavine i Medvednice. U Registru planinarskih putova HPS-a koji se nalazi na internetskim stranicama HPS-a opisala je trase snimljenih planinarskih putova i postavila njihove GPS tragove. Godine 2011. postala je

Jasna Kosović na Mohokosu u Međimurju

markacistica instruktora. Od 2006. do 2015. sudjelovala je u školovanju markacista na 18 tečajeva za markaciste na mnogim mjestima u Hrvatskoj. Brojne je tečajeve osobno organizirala, a u mnogima sudjelovala kao predavačica. Intenzivno je planirala po Hrvatskoj, Sloveniji, Crnoj Gori, Makedoniji, Bosni i Hercegovini i Slovačkoj. Obišla je više od 70 planinarskih obilaznica. Najviše priznanje Hrvatske planinarske obilaznice dobila je kao prva žena u Hrvatskoj. Njezin sažet životopis objavljen je u Hrvatskom planinaru br. 2/2002 (str. 91).

Za ukupno djelovanje u planinarstvu dobila je niz priznanja HPD-a Zagreb-Matica, PSZ-a i HPS-a. Godine 2006. dodijeljena joj je godišnja nagrada za najboljeg dužnosnika HPS-a, a 2008. za svoj planinarski rad i zasluge u promoviranju planinarstva dobila je Plaketu HPS-a kao njegovo najviše priznanje.

Vrijedna planinarska aktivistica, uporna i strpljiva, bila je uvijek spremna pomoći drugima. Svojim djelima pokazivala je jaku osobnost i nikad nije posustala u svom radu. Iskazala se kao velika zaljubljenica u prirodu i vrsna organizatorica. Dala je izniman doprinos u svim aktivnostima kojima se bavila: školovanju novih planinara, markiranju planinarskih putova i vođenju izleta.

Jasna Kosović otišla je stazom koja je svima nama dobro poznata, a jednog dana, kad budemo spremni, i mi ćemo njome krenuti. Hvala joj na svemu što je učinila za planinarstvo.

Anton Bikić

U Zagrebu održani speleološki ispiti

Komisija za speleologiju HPS-a održala je 26. siječnja u prostorijama HGSS Stanice Zagreb na Bliznecu speleološke ispite za stručne nazive »instruktor speleologije« i »speleolog«. Domaćini ispita bili su članovi SK-a »Ozren Lukić« iz Zagreba.

Članovi ispitne komisije bili su instruktori speleologije Ana Bakšić, Aida Barišić, Teo Barišić, Vlado Božić, Igor Jelinić, Čedo Josipović, Tomica Matišić, Dalibor Paar i Vedran Vučić, a sudjelovali su kandidati za instruktore speleologije Josip Dadić, Damir Janton, Marko Rakovac, Marijan Sutlović i Luka Havliček.

Novi su instruktori speleologije Josip Dadić (SO HPD Željezničar, značka instruktor br. 125), s instruktorskim radom »Uloga vodstva u organizaciji speleoloških istraživanja i djelatnosti speleološke udruge. Psihološki aspekti u speleologiji i kriznim situacijama«, Marko Rakovac (SO PDS Velebit, značka instruktor br. 126), s instruktorskim radom »Zakonodavni okvir speleološke djelatnosti u Republici Hrvatskoj«, i Damir Janton (SK »Ozren Lukić«, značka instruktor br. 127), s instruktorskim radom »Organizacija speleoloških istraživanja i ekspedicija«.

Novi su speleolozi Hrvoje Petričević (SO HPK Sv. Mihovil, značka speleolog br. 251), Jure Šarić (SO HPK Sv. Mihovil, značka speleolog br. 252), Matija Belač (SU Kraševski zvir, značka speleolog br. 255), Žana Marijanović (SS Speleo8, značka speleolog br. 256), Mak

Novi speleolozi i instruktori speleologije

Sedmak (SO PDS Velebit, značka speleolog br. 257), Dino Dadić (SK »Ozren Lukić«, značka speleolog br. 258), a tri kandidata imaju zadaću dodatno obraditi pojedine ispitne teme kako bi ispunili sve uvjete za stjecanje naziva »speleolog«.

Nakon svečane dodjele značaka, iskaznica, diploma i prigodnih darova speleološke tematike novim instruktorima i speleolozima nastavljeno je druženje u špiljarskom duhu. Galeriju fotografija možete pogledati na webu HPS-a i Facebook stanici koju uređuje Komisija za speleologiju HPS-a.

Aida Barišić

ALPINIZAM

Zimski alpinistički kamp Komisije za alpinizam HPS-a u Aosti

Komisija za alpinizam HPS-a organizirala je Zimski alpinistički kamp Aosta 2019. Održan je od 2. do 9. veljače u području Aoste u Italiji, odnosno na području Valeille, Valnontey i Valle di Rhêmes. Sudjelovala su sedmorica alpinista: Frano Udović (RAK), Tomislav Lopandić, Rene Lisac, Damir Abić, Dalibor Vlatković, Petar Kasum (HPD Željezničar) i Josip Zelić (HPD Kapela). Kampu su se pridružila još dva člana AO-a Željezničar, Ranko Žnidarić i Domagoj Jug.

Smješteni u selu Rhêmes-Saint-Georges, alpinisti su istraživali i penjali se u zaleđenim slapovima u dolinama Valeille, Valnontey i Valle di Rhêmes. Kamp su obilježili složeni vremenski i snježni uvjeti, a velike oborine pred sam dolazak stvorile su visok stupanj rizika od lavina, posebno u kombinaciji s razmjerno

Candela di Patri

Hladni kuloar (Cold couloir)

visokim temperaturama (−5 do +5 °C). Za sigurne uspone, koji su se unatoč tome redali gotovo svaki dan kampa, bilo je potrebno raditi svakodnevne procjene uvjeta i dobar odabir lokacija/orijentacija slapova. Iskustvo s kampa Komisije za alpinizam Cogne 2015 i poznavanje većine lokacija slapova pomoglo je u snalaženju na terenu.

U pet penjačkih dana kampa izveden je 21 uspon u 11 različitih ledenih slapova, od više dužina, težina od WI3 do WI 4-5. Najduži ispenjani smjer dug je 800 metara.

Ispenjani smjerovi, po lokacijama:

VALLE DI RHÊMES

- Cascata Dell'Entrelor, II/WI3, 100 m, (Damir Abičić i Domagoj Jug; Petar Kasum i Josip Zelić)

VALNONTÉY

- Candelone di Patri, III/WI4, 250 m (Frano Udović i Rene Lisac; Dalibor Vlatković, Tomislav Lopandić i Ranko Žnidarić)
- Acheronte, III/WI3, 300 m (Damir Abičić i Domagoj Jug; Petar Kasum i Josip Zelić)
- Cascata di Patri, III/WI3, 250 m (Damir Abičić i Domagoj Jug; Petar Kasum i Josip Zelić)

VALEILLE

- Tutto Relativo, III/WI4, 180 m (Tomislav Lopandić i Dalibor Vlatković)
- Cascata di Lillaz, II/WI3, 220 m (Damir Abičić i Domagoj Jug; Petar Kasum i Josip Zelić)
- Lillaz Gully (lijevi izlaz), III/WI3 M4, 200 m (Rene Lisac i Frano Udović; Tomislav Lopandić i Dalibor Vlatković)
- Lillaz Gully (desni izlaz), III/WI3 M, 200 m (Damir Abičić i Domagoj Jug; Petar Kasum, Josip Zelić i Dalibor Vlatković)
- Tuborg, III/WI4-5, 200 m (Dalibor Vlatković, Tomislav Lopandić i Ranko Žnidarić; Frano Udović i Rene Lisac)
- Candelabro del Coyote, III/WI4, 150 m (Rene Lisac i Frano Udović)
- Cold Couloir, IV/WI4, 800 m (Rene Lisac, Frano Udović i Tomislav Lopandić)

Sudionici zimskog alpinističkog kampa Komisije za alpinizam HPS-a u Aosti

95. obljetnica planinarstva u Bjelovaru

Na poticaj Viktora Borovečkog, šefa željezničke postaje Bjelovar i člana HPD-ove Središnjice u Zagrebu, u Bjelovaru je 30. lipnja 1924. osnovana podružnica Bilogora. Ove se godine navršava 95 godina od početka organiziranoga planinarskog djelovanja u Bjelovaru.

Proslava 95. obljetnice planinarstva u Bjelovaru započela je u nedjelju, 3. veljače 2019. u planinarskom domu Kamenitovac svečanom skupštinom i dodjelom priznanja zaslužnim članovima HPD-a Bilogora. Zahvalnice za doprinos radu Društva primili su Darko Bogeljić, Nada Frančić, Đuro Gustović, Ivan Herman, Branko Hrženjak, Ljubica Ježić, Ivan Legin, Krunoslav Kanešić, Vera Pauška, Anamarija Pađan, Karlo Polašek, Tihomil Tomić, Zdravko Trgovac, Ivan Želipski i Branko Filipan. Plaketu za izniman doprinos razvoju planinarstva dobio je Željko Vinković, predsjednik Društva u proteklom desetogodišnjem razdoblju.

Skup su pozdravili i čestitke članovima Bilogore uputili dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica i zamjenica gradonačelnika Grada Bjelovara Valna Bastijančić Erjavec. Želje za nastavak uspješnog rada uputili su i predstavnici DPP-a Ivanić-Grad, HPD-a Garjevica Čazma, PD-a Kalnik Križevci, PD-a Borik Đurđevac i HPD-a Bršljan-Jankovac iz Osijeka.

Prigodan i sažet povijesni presjek rada Društva iznio je Željko Vinković posebno se osvrnuvši na razdoblje od 2009. do 2018. koje se može smatrati vrlo uspješnim. Članovi su obišli gotovo sve planine u Hrvatskoj, a izvan granica pojedine vrhove u Sloveniji,

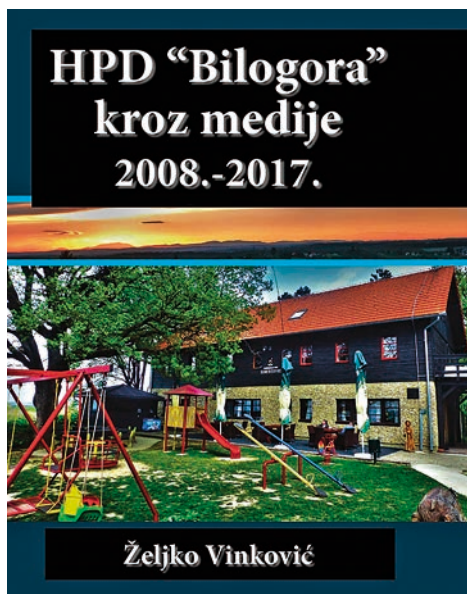
BiH, Austriji, Italiji, Švicarskoj, Francuskoj, Češkoj, Slovačkoj, Poljskoj, Crnoj Gori, Bugarskoj, Grčkoj, Egiptu, Maroku, Armeniji i Gruziji.

Navedeno razdoblje posebno su obilježili redoviti godišnji izleti u bosanskohercegovačke planine i na Velebit. U BiH dosad smo obišli Prenj, Vranicu, Cincar, Bjelašnicu, Visočicu, Igman, Kamešnicu, Šator, Kozaru, Vitorog, Čvršnicu, Vran planinu, Zvijezdu, Perun, Vlašić, Lisac i piramide kod Visokoga. U osamnaest izleta upoznawali smo Velebit, a srcu nam je posebno prirastao južni dio, koji smo posjetili čak jedanaest puta.

Pritom treba istaknuti da naša Bilogora nije bila nimalo zapostavljena. Na njoj smo redovito organizirali planinarske križne putove, pješačke pohode Bjelovar – Zrinski Topolovac, pješačili u Svetu Anu na »Dane zlevanke« te završavali godine izletima nazvanima »Kroz Geronimovu zemlju«, u manje poznate dijelove Bilogore. Najvažniji susret na Bilogori održava se trećeg vikenda u travnju. Riječ je o manifestaciji »Proljeće na Bilogori«. Najmasovniji susret bio je 2010. kad su Bilogoru posjetila 484 planinara iz 22 planinarska društva.

U proteklih deset godina dovršeno je uređenje potkrovlja planinarskog doma Kamenitovac u kojem je sada spavaonica s 40 madraca, uređena u planinarskom stilu, te sanitarni čvor s kompletnom vodovodnom i kanalizacijskom infrastrukturom. Organizirane su tri opće planinarske škole, na kojima je osnovno planinarsko obrazovanje dobilo 83 polaznika, a školovano je i osmero vodiča društvenih izleta. Od siječnja 2011. svakog se četvrtka članovi redovito sastaju na neformalnim druženjima te je nakon osam godina ponovno okupljena Visokogorska sekcija, koja je počela organizirati izlete u visoka gorja.

U siječnju 2012. otvorena je društvena knjižnica, koja sadrži vodiče, knjige, karte, monografije i drugu

Članovi HPD-a Bilogora na Hajdučkim vratima na Čvrnsnici

literaturu. Godine 2013. Društvo je dobilo Povelju Općine Veliko Trojstvo za dostojno promicanje Bilogore i Općine Veliko Trojstvo, dok je Povelja Bjelovarsko-bilogorske županije Društvu uručena u lipnju 2014. Uređena je i obilježena nova kružna planinarska staza »Bilogorska šetnica«, duga 12 km. Krajem godine na svečanoj dodjeli HPS-a prvi član društva našao se među

dobitnicima najvišeg priznanja Hrvatske planinarske obilaznice za obilaznih 150 vrhova.

Početkom 2015. potpisan je ugovor s novim najmoprimcem Bonus plus j.d.o.o. o zakupu doma Kamenitovac na razdoblje od 10 godina. Dobivanjem pravomoćnog rješenja o ozakonjenju objekta završena je legalizacija planinarskog doma. Organizirana je kiparsko-slikarska kolonija umjetnika motornom pilom, a izrađene drvene skulpture ostale su u vlasništvu Društva. Ponosimo se što smo mogli ugostiti legende hrvatskog alpinizma Stipu Božića, s projekcijom o usponu na K2, i Vladimira Mesarića, s projekcijom »Prvenstveni uspon zapadnim grebenom na najviši vrh svijeta«.

Na natječaju operacija 8.5.2. »Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture« krajem 2016. dobivena su sredstva za izgradnju i opremanje šumske poučne pješačke staze Bilogora. Staza će biti uređena do kraja 2019., i to korištenjem prirodnih materijala (drva) kod planinarskog doma Kamenitovac.

Tijekom 2018. u planinarski je dom uvedeno centralno grijanje na drva te je uspješno dovršen projekt izgradnje pročišćivača otpadnih voda. Visokogorci su se uspješno popeli na dva vrha viša od četiri tisuće metara: Jebel Toubkal (4167 m) u Maroku i Gran Paradiso (4061 m) u Italiji. U nakladi društva izdana je knjiga »HPD

Bjelovarski planinari na Jebel Toubkalu na Atlasu (Maroko)

Veselo »Proljeće na Bilogori«

Bilogora u medijima 2008. – 2017., u kojoj je tekstovima o djelovanju društva objavljenima i novinama i na internetu na zanimljiv način predstavljeno djelovanje Društva u tom razdoblju.

Obilježavanje 95. obljetnice nastavlja se 28. travnja 2019. na 22. Proljeće na Bilogori. Pozivamo sve planinare i ljubitelje prirode da svojim sudjelovanjem na Kamenitovcu uveličaju našu proslavu.

Željko Vinković

20. Zimski pohod na Bjelolasicu najmasovniji do sada

Begovo Razdolje, najviše smješteno naselje u Hrvatskoj, bilo je 16. veljače 2019. stjecište planinara iz cijele Hrvatske. Povod je bio 20. Zimski uspon na Bjelolasicu

(1534 m), najvišu planinu Gorskoga kotara i Primorsko-goranske županije. Uspón je sastavni dio programa zimskog Memorijala mira – 26 smrznutih planinara, u okviru kojega se odvijaju i utrke u skijaškom trčanju te raznovrsna kulturno-umjetnička događanja.

Prekrasan, sunčan zimski dan, uspješna organizacija dosadašnjih 19 uspona i dobra promidžba rezultirali su najmasovnijim usponom do sada. S više od 600 sudionika iz šezdesetak planinarskih društava iz čitave Hrvatske, taj je pohod prerastao u jedan od najmasovnijih na području naše domovine.

Planinari su se okupljali kod pansiona »Planinski raj« u Begovu Razdolju. Nakon kratkog obraćanja predsjednika HPD-a Bijeke stijene iz Mrkoplja velika kolona planinara krenula je oko 9 sati kroza selo, a zatim šumskom cestom 6 km do okrepne stanice na Vrbovskoj poljani. Sudionici su se počastili čajem, keksima, aperitivom i kuhanim vinom. Članovi HGSS Stanice Delnice, koji su osiguravali uspon, javili su organizatoru da je staza na vrh zaleđena i da daljnji uspon bez dereza nije moguć. U takvim je okolnostima odlučeno da se oni koji ne idu na vrh upute u Begovo Razdolje preko Janjčarice i Matić poljane. Opremljeni planinari, koji su se popeli na vrh Bjelolasice, bili su nagrađeni prekrasnim vidicima i suncem obasjanom nepreglednom bjelinom snijega i leda.

Nakon povratka u Begovo Razdolje planinari su se mogli počastiti ručkom i pićem u pansionu »Planinski raj«. Kupnjom bona za ručak dobivao se i bedž 20. Zimskog uspona na Bjelolasicu, a društvima koja su sudjelovala podijeljene su zahvalnice. Posebno veseli

Na početku puta u Begovu Razdolju

što u ovom planinarskom pohodu sudjeluje mnoštvo mladih iz svih krajeva Hrvatske.

U ovih 20 godina bilo je raznih poteškoća u organiziranju pohoda. Izmjenjivale su se razne vremenske prilike i neprilike. Na vrh se dolazilo po visokom snijegu, olujnim vjetrovima, kiši i snježnoj mećavi, a bilo je i prekrasnih, sunčanih uspona. Nijedna nas neprilika nije obeshrabrila i ni u jednom trenutku nismo razmišljali o odustajanju. Organizator, HPD Bijele stijene iz Mrkoplja, zahvaljuje svima koji su pridonijeli uspješnoj organizaciji ovoga i svih dosadašnjih uspona.

Vidimo se dogodine!

Josip Mataja

Završila Opća planinarska škola HPD-a Gojzerica Požege i HPD-a HZZO Požege

U srijedu, 27. veljače u prostorijama HPD-a Gojzerica iz Požege dodijeljene su diplome polaznicima koji su uspješno završili Opću planinarsku školu. Zajednički su je organizirali HPD Gojzerica i HPD HZZO Požege, a trajala je od 7. studenoga 2018. do 27. veljače 2019. Polaznicima je omogućen bogat program stručnih predavanja kako bi se što bolje pripremili za odlazak u planinu. Sudjelovalo je 12 predavača, od kojih je svaki stručnjak na svom području. U 12 termina održan je 21 sat predavanja, 13 sati vježbi i 6 izleta, od koji je jedan bio trodnevni (ukupno 9 dana izleta). Tijekom škole obrađene su teme prema utvrđenom programu HPS-a.

Nakon dodjele diploma polaznicima dodijeljene su i zahvalnice svim predavačima, a zatim su polaznici tajnim glasovanjem birali najboljeg predavača. Svatko od polaznika napisao je na papirić jedno od 12 imena predavača i nakon prebrojavanja većinom je glasova za najbolju predavačicu izabrana Nada Banović iz HPD-a HZZO Požege. Nagrađena je bocom vina s našeg područja, a dar joj je uručio voditelj škole Višeslav Turković.

Nakraju se organizator i voditelj Škole obratio nazočnima i obznanio da se škola ponovno organizira

Polaznici s diplomama završene opće planinarske škole

Dodjela diploma opće planinarske škole u Požegi

u istom zimskom terminu s 2019. na 2020. te da se već prijavilo dvoje polaznika.

Nakon službenog programa druženje je završilo uz piće i grickalice.

Višeslav Turković

Šišćanin Marko Kotaranin na Mont Blancu

U Narodnoj knjižnici i čitaonici »Vlado Gotovac«, Ogranak Caprag, 22. veljače otvorena je izložba o planinarskim uspjesima članova HPD-a Sisak u posljednjih desetak godina, a središnji događaj večeri bilo je predavanje predsjednika Društva Marka Kotaranina o ostvarenim usponima na Gran Paradiso (4061 m) u Italiji i Mont Blanc (4810 m) u Francuskoj.

Svaki planinar sanja o usponima na pojedine vrhove. Nisu ti snovi uvijek vezani uz metre nadmorske visine, ni uz daleka putovanja, ni uz posebne uvjete, ni uz osobne uspjehe. Ipak, snove o najvišim vrhovima kontinenata sanjaju mnogi. Iako nova tumačenja određuju Europu kao kontinent koji se prostire od Atlantskoga oceana do Urala i Kavkaza, te time sada neaktivni vulkan Elbrus (5642 m) ima titulu najvišega europskoga vrha, Mont Blanc (4810 m), zbog blizine, i dalje doživljavamo krovom Europe.

Da nas susret s nekim može odrediti ili potaknuti na ostvarenje osobnih zamisli, govori i slučajni susret Marka i njegova brata Gorana s jednim planinarom prije nekoliko godina. Naime, planinareći Kozarom upoznali su se s Draškom Zgodićem, članom PD-a Klekovača iz Prijedora, od kojega su ranog proljeća 2018. primili e-mail poruku »Planovi za ljetu«. Maštu je zagolicao već i sam naslov, a tekst je upotpunio dojam. Radilo se o jedanaestodnevnoj ekspediciji na Gran Paradiso (4061 m) u Italiji i Mont Blanc (4810 m) u Francuskoj. »Nisam imao dvojbe«, rekao je Marko.

Putovanje je započelo 18. srpnja 2018. polaskom iz Prijedora, a ekipu je činilo osmero članova – sedam iz PD-a Klekovača i Marko Kotaranin, član HPD-a Sisak.

Ispred spomenika Balmatu i Paccardu u Chamonixu

Putovali su unajmljenim kombijem, noćili u planinarskim domovima ili u kampovima. Prvo odredište bio je Pont, a slijedio je uspon do planinarskoga doma »Vittorio Emanuele II«. Uspón na vrh Gran Paradiso i spust do Ponta izveli su u jednom danu, 20. srpnja.

Slijedio je odlazak u Chamonix te tri dana uspona u fazama: Tête Rousse, Goûter (najviši planinarski dom

u Europi, 3835 m) i 24. srpnja Mont Blanc. Završilo se 25. srpnja silaskom u Chamonix te povratkom, uz zaslužen odmor na Lago di Garda u Italiji. Troškovi putovanja pokriveni su sponzorstvima tvrtki iz BiH i Hrvatske te osobnim sredstvima.

Evo nekoliko poslastica iz predavanja Marka Kotaranina:

Na Mont Blancu, najvišem vrhu Alpa

1. Očekivano/neočekivano. – »Znao sam da će usponi do domova biti naporni, no nisam znao što me čeka na završnim usponima do vrhova. Uspón na Gran Paradiso poslužio nam je i kao odlična visinska aklimatizacija za Mont Blanc. Započeo je u 2 sata u noći i bio nam je naporan gotovo kao i uspon na Mont Blanc – zbog privikavanja na visine, jer živimo niže od 100 m. Uspón na Mont Blanc počeo je u 1 sat, pa iako je poprilično naporan, jako me 'prao' adrenalin od uzbuđenja na pomisao kamo se uspinjem, tako da sam na sve zaboravio.«

2. Voda. – »Iznenadilo me je, s obzirom na hladnoću i noćno hodanje, koliko sam mnogo tekućine morao popiti da ne dehidriram (5 – 6 litara). Kao da sam planinario po Biokovu u podne usred ljeta. Cijena vode – prava sitnica: 700 kuna.«

3. Kuloar smrti. – »Nisam, srećom, kao moj kolega, prije putovanja pogledao video o prelasku toga kuloara. Riječ je o prelasku udoline između dvaju nizova stijena, u kojoj je postavljena viseća sajla. Česti su odroni, pa kamenje različitih veličina zuji oko glava. Nama ni pri usponu ni pri spuštanju nije bilo odrona te smo taj detalj prelazili bez naveda.«

4. Navez. – »Penjanje u navezu bilo je zanimljivo, no naporno, jer smo pri usponu na vrhove i silasku

proveli u navezu po 6 – 7 sati, a zbog strmina se na mnogim mjestima rade zavoji. Nužna je stalna koncentracija svih članova skupine.«

5. Vrh Mont Blanca. – »Osjećaj velike sreće i olakšanja. Pomislio sam kako sam sretan što imam priliku biti ovdje i uživati u ovim vidicima. Čudan osjećaj da od toga mjesta pa do Kavkaza nema više točke u Europi. Zadržali smo se gotovo sat vremena, duže nego bilo koja ekipa. Osjećaj da smo nagrađeni jer je dan prije našeg uspona bilo –15 °C i jak vjetar, a dan nakon toga pao je novi snijeg.«

6. Komične situacije. – »Bilo ih je napretek, ali nepredviđeno kupanje u ledenjačkom jezeru na visini od 2735 metara kod doma Vittorio Emanuele II sigurno je na prvomu mjestu.«

Marko je završio svoje predavanje pitanjem što dalje, postavljenim samome sebi. Odgovora, naravno, može biti mnogo. Planinar može i više, i dublje, i dalje, i u toplije, i u hladnije krajeve. No po ne znam koji put treba istaknuti da za planinara nije važno gdje uživa u prirodi, važno je biti dio nje. Stoga pozivamo sve ljubitelje prirode da se priključe velikoj planinarskoj obitelji – jer planine nas čekaju!

Vesna Rogulja Mart

Od travnja novi glavni tajnik HPS-a

Na temelju provedenoga javnog natječaja, a u skladu sa člancima 39. i 56. Statuta HPS-a, Izvršni odbor HPS-a imenovao je glavnim tajnikom HPS-a Alana Čaplara, s početkom rada 1. travnja 2019., kada je dosadašnji glavni tajnik HPS-a Darko Berljak otišao u mirovinu.

Alan Čaplar dužnosnik je našeg Saveza neprekidno od 1997., najprije kao član Komisije za promidžbu i izdavačku djelatnost, poslije kao njezin pročelnik i urednik web-stranice HPS-a. Članovima HPS-a poznat je kao glavni i odgovorni urednik časopisa Hrvatski planinar od 2001. i autor ukupno 27 knjiga, vodiča i priručnika planinarske, geografske i turističke tematike, među kojima su monografija »Hrvatsko planinarstvo u 1000 slika«, »Antologija Hrvatskog planinara«, »Planinarski udžbenik« i »Planinarski vodič po Hrvatskoj.« Također je koautor dvaju sveučilišnih udžbenika o planinarstvu, u izdanju Fakulteta sporta i tjelesnog odgoja Univerziteta u Sarajevu. Posljednjih godina angažirao se kao vodič instruktora na tečajevima za vodiče, pročelnik Stanice planinarskih vodiča Zagreb, zamjenik pročelnice Vodičke službe HPS-a i pročelnik Potkomisije za školovanje

vodiča. Sudjelovao je na tečajevima i seminarima za vodiče u Sloveniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu i Makedoniji, od kojih je neke i osobno vodio. Četiri godine bio je i član Izvršnog odbora HPS-a. Autor je izložbe o hrvatskim planinama u Europskom parlamentu 2017., pokretač projekta »Via Dinarica« te od 2001. voditelj planinarske grupe djece i mladih u HPD-u Željezničar, Zagreb. Nositelj je najvišeg priznanja Hrvatske planinarske obilaznice, nositelj stručnih naziva vodič instruktora, markacist i čuvar planinarske prirode HPS-a. Za društveni planinarski rad primio je više od 30 različitih priznanja, među kojima i plaketu HPS-a te nekoliko puta godišnju nagradu Izvršnog odbora u različitim kategorijama (najbolji dužnosnik, doprinos publicistici, rad s djecom i mladima itd.).

Poslovi i zadaće glavnog tajnika uređeni su člancima 55. – 59. Statuta HPS-a. Svi poslovi u Uredu HPS-a nastaviti će se na redovan način. Ured HPS-a u Kozarčevoj 22 u Zagrebu na usluzi je svim članicama HPS-a i planinarima za sva pitanja o planinarstvu svakim radnim danom od 8 do 15 sati, a ponedjeljkom od 8 do 18 sati.

- 13. 4. 27. Rusov pohod na Medvednicu**
Medvednica, Bliznec – Njivice – Hunjka – Sljeme – pl. dom Runolist, Pila – Hunjka – Sljeme – pl. dom Runolist
PD Ericsson-Nikola Tesla, Zagreb
- 13. 4. Hodanjem k zdravlju**
Karlovac, Aquatika – pl. kuća Zvonimir Plevnik
PD Dubovac, Karlovac
- 13. 4. Mura – međimurska Amazona**
Donje Međimurje
HPD Međimurje, Čakovec
- 13. 4. Dan HPD-a Petrinja**
Hrastovička gora, pl. dom Matija Filjak, vrh Cepeliš
HPD Petrinja
- 13. 4. Svečana akademija povodom 120. obljetnice planinarstva u Krapini**
Krapina
PD Strahinjčica, Krapina
- 13. 4. Planinarski put po Ravnoj gori, od Vindije do Filičevog doma i pohod 'Cvjetne staze Ravne gore – u potrazi za crnkastom sasom'**
Ravna gora
PD Ravna gora, Varaždin
- 14. 4. Od Ivane do Tadije**
Dilj gora, pl. dom Đuro Pilar
PD Dilj gora, Slavonski Brod
- 14. 4. Pohod Dragojlinom stazom na Okić**
Samoborsko gorje, Okić
HPD Željezničar, Zagreb
- 14. 4. Putovima naših predaka**
Biokovo
SAK Ekstrem, Makarska
- 14. 4. Proljetni pohod Vinica – Martinščak**
Vinica
HPD Vinica, Duga Resa
- 20. 4. Long walk day, pohod Brseč – Skitača**
Brseč – pl. kuća Skitača
PD Skitaci, Labin
- 22. 4. 2. Međimurski trail – za trkače i planinare**
Međimurski planinarski put
PD Bundeč, Mursko Središće
- 22. 4. Izlet za djecu na Uskršni ponedjeljak**
Mihanići – Kuna Konavoska
HPD Sniježnica, Dubrovnik
- 22. 4. Memorijalna biciklijada u spomen na Dalibora i Dejana**
Sušići – Dražice
PD Obruč, Jelenje
- 22. 4. Uskršnji ponedjeljak na Sisolu**
Učka, Brseč – Sisol
PD Pljusak, Rijeka
- 22. 4. Dan Varaždinskog planinarskog puta**
Pl. kuća Ledinec
HPD Dugi vrh, Varaždin
- 22. 4. Memorijal Petra Penge**
Kružna staza Divojevići – Utori – Divojevići
HPD Malačka, Donja Kaštela
- 26. 4. Susret planinara u planinarskom domu Putalj**
Kozjak, pl. dom Putalj
HPD Kozjak, Kaštel Sućurac
- 27. 4. Planinarski križni put**
Moravička Sela
PD Vršak, Brod Moravice
- 27. 4. Planinarska tura preko Kozjaka**
Kozjak, Malačka – Sveti Jure (Solin)
HPD Kozjak, Kaštel Sućurac
- 28. 4. Pohod planinarskim stazama zlatnog otoka**
Otok Krk
PD Obzova, Krk
- 28. 4. 20. pohod Podunavskim pješačkim putem**
Mišino brdo – Aljmaš – Erdut
PD Zanatlija, Osijek
- 28. 4. 28. Oda proljeću na Omiškoj Dinari**
Omiška Dinara
PD Imber, Omiš
- 28. 4. 22. Proljeće na Bilogori**
Bilogora, pl. dom Kamenitovac
HPD Bilogora, Bjelovar
- 28. 4. Toplička planinarska šetnica br. 2**
Varaždinske Toplice, park – vrh Tonimir – Vrankovec – Stari vrh – Tuhovac – Škarnik – Varaždinske Toplice
PD Tonimir, Varaždinske Toplice
- 28. 4. 20. pohod Liječničkom planinarskom stazom**
Medvednica, Gračani – Brestovac – Snopljak (staza br. 55)
PK Hrvatskog liječničkog zbora, Zagreb
- 28. 4. Pohod VRO Bljesak**
Psunj, Novsko brdo
PD Zmajevac, Novska
- 29. 4. Svečana proslava 70. obljetnice HPD-a Kozjak, premijera dokumentarnog filma 'Kozjak – tragovima prvih koraka'**
Kaštel Sućurac, Kino Sv. Juraj
HPD Kozjak, Kaštel Sućurac
- 30. 4. – 6. 5. Pohod na Mljet**
Otok Mljet
PD Mljet, Govedari
- 5. 5. 23. Međunarodni dan pješačenja**
Pazin, kružna staza
PD Pazinka, Pazin
- 5. 5. Pohod do Slivnog mosta**
Zapadni Papuk, Petrov vrh
PD Petrov vrh, Daruvar
- 6. 5. – 12. 5. 8. Festival planinarstva u Omišu**
Omiš, Omiška Dinara, Poljička planina
PD Imber, Omiš
- 11. 5. Planinarski izlet uz Međunarodni dan sestrinstva**
Piran – Izola, Slovenija
PD Naftaplin, Zagreb
- 11. 5. Dan Medveščaka u Muljavi**
Petrova gora
PD Medveščak, Zagreb
- 12. 5. Planinarski pohod »Pinklec na pleča«**
Samoborsko gorje, Sveta Nedelja – Okić
PD Pinklec, Sveta Nedelja
- 12. 5. 44. Memorijal Andrija Petrić**
Učka
PD Opatija, Opatija

IGLU ŠPORT

Trgovina s najboljom opremom za boravak u prirodi

www.iglusport.hr

